

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE

NACIONALNI INTERESI IZVOZNO-KREDITNIH AGENCIJ

KADA HALILOVIĆ

IZJAVA

Študentka Kada Halilović izjavljam, da sem avtorica te zaključne strokovne naloge, ki sem jo napisala pod mentorstvom mag. Matevža Raškovića, in dovolim objavo zaključne strokovne naloge na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 03.10.2008

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 IZVOZNO-KREDITNE AGENCIJE	2
1.1 OPREDELITEV	2
1.2 RAZLOGI ZA USTANOVITEV IKA.....	3
1.3 STORITVE IKA	4
1.3.1 <i>Markatebilna in nemarketablebilna zavarovanja</i>	6
1.3.1.1 Programi za majhna in srednja podjetja	7
1.4 ZGODOVINA.....	8
1.5 PRAVNI OKVIR	9
1.5.1 <i>Sporazum o uradno podprtih izvoznih posojilih</i>	9
1.5.2 <i>Sporazum o subvencijah in izravnalnih ukrepih(ASCM sporazum)</i>	10
1.6 KRITIZIRANA PODROČJA NJIHOVEGA DELOVANJA.....	10
1.6.1 <i>Udeleženosť v neproduktivnih odpremah</i>	11
1.6.2 <i>Udeleženosť v korupciji</i>	13
1.7 TRENDI ZA PRIHODNOST	14
2 SLOVENSKA IZVOZNA DRUŽBA	16
2.1 ZGODOVINA.....	16
2.2 STORITVE SID BANKE	17
2.3 ANALIZA ZAVAROVANJA IN FINANCIRANJA IZVOZNO-KREDITNIH POSLOV.....	18
2.3.1 <i>Zavarovanje izvozno-kreditnih poslov</i>	18
2.3.1.1 <i>Kratkoročni zavarovalni posli</i>	18
2.3.1.2 <i>Srednjeročni zavarovalni posli in investicije</i>	20
2.3.2 <i>Financiranje izvozno-kreditnih poslov</i>	21
SKLEP	22
LITERATURA IN VIRI	24
PRILOGE	

KAZALO TABEL

TABELA 1: <i>PRIMERJAVA STANJA FINANCIRANJA SID GLEDE NA SLOVENSKI IZVOZ</i>	v
<i>OBDOBJU 2001-2007</i>	3
TABELA 2: <i>PRIMERJAVA OBSEGA ZAVAROVANJA ZA DRŽAVNI RAČUN V MIO EUR</i>	
<i>GLEDE NA SLOVENSKI IZVOZ V OBDOBJU 2002-2007</i>	3

KAZALO SLIK

SLIKA 1: <i>GIBANJE FAKTURIRANIH PREMIJ GLEDE NA SKLENJENO VRSTO</i>	
<i>ZAVAROVANJA PRI POSLOVANJU ZA DRŽAVNI RAČUN V OBDOBJU 1998-2007</i>	4
SLIKA 2: <i>GIBANJE BILANČNE VSOTE IN OBSEGA FINANCIRANJA GLEDE NA PREJEMNIKA</i>	
<i>FINANČNIH SREDSTEV V OBDOBJU 2003-2007</i>	5
SLIKA 3: <i>GIBANJE KRATKOROČNIH ZAVAROVALNIH POSLOV V OBDOBJU 1998-2007</i>	6
SLIKA 4: <i>PRIKAZ STRUKTURE ZAVAROVANJ ZA DRŽAVNI RAČUN V OBDOBJU 1998-2007</i>	7
SLIKA 5: <i>PRIKAZ STUKTURE FINANCIRANJA PO ROČNOSTI V OBDOBJU 2001-2007</i>	8

UVOD

Izvozno-kreditne agencije (v nadaljevanju IKA) so ustanovljene s strani držav z namenom uveljavljanja njihovega nacionalnega interesa, to je blaginje. Slednje lahko v okviru IKA dosega s subvencioniranjem zavarovanja in z financiranjem izvoza, s hitrejšim postopkom obravnave in odobritve projektov, z nudenjem kritja po konkurenčnih pogojih, s svojo mrežo kontaktov in z znanjem pri obvladovanju tveganj, s čim lahko bistveno pripomorejo k izboljšanju pozicije izvoznikov na mednarodnih trgih (Report highlights Finnvera`s benefits to Finnish economy, 2006, str. 1-2).

To pozicijo je namreč treba izboljšati, kajti ne glede na obliko mednarodnega sodelovanju velja, da sta udeleženi stranki pri tem izpostavljeni večjemu in bolj specifičnemu tveganju kot pri poslovanju na domačem trgu iz razlogov kot so: jezikovne in kulturne ovire, različna gospodarska in pravna ureditev, oddaljenost tržišč, kar posledično pomeni daljši in dražji transport, večjo konkurenco med ponudniki in običajno tudi večji obseg poslov (Kenda, 2001, str. 97).

Tveganja po Falatovu (1997, str. 5-8) delimo na dve osnovni skupini:

1. Nekomercialna tveganja (nacionalizacija, oboroženi spopadi, vojne, revolucije, upori, moratorij, prepoved plačil itd...), ki jih stranke izjemno težko napovedujejo in so neodvisna od njihove volje. V določenih primerih pa vplivajo na nastanek komercialnih tveganj.
2. Komercialna tveganja, ki nastopijo zaradi plačilne nesposobnosti dolžnika oz. so tveganja individualnega kupca zaradi njegove nesolventnosti, nelikvidnosti in nepriznavanja pogodbenih obveznosti ali stečaja.

Tovrstna tveganja lahko podjetja minimizirajo z implementacijo ustreznih politik za obvladovanja le-teh, z bonitetnimi informacijami in s klasifikacijo rizikov, vendar za to običajno nimajo ustreznih znanj, pridobivanje tovrstnih storitev na trgu je zamudno in drago. Poleg tega pa so jim na voljo tudi finančnopравни inštrumenti, ki jih je oblikovala mednarodna bančna in finančna praksa, vendar se banke nerade neposredno vključujejo v upniško-dolžniška razmerja, hkrati pa to vpliva na ceno storitve. Namesto tega je vedno bolj pogosta prodaja na odprt račun, ki je nastala kot posledica pritiskov kupcev po zagotavljanju čim boljših plačilnih pogojev. Slednje pomeni, da celotno tveganje posla nosi izvoznik (Falatov, 1997, str. 9). Vse našete okoliščine pomenijo nastanek dodatnih stroškov, ki jih morajo izvozniki vkalkulirati v ceno storitev ali blaga, kar lahko povzroči izgubo konkurenčne prednosti na mednarodnem trgu in s tem posledično nezainteresiranost podjetij za izvoz. Da bi se izognili temu oblikovalci javnih politik raje spodbujajo ustanovitev posebnih razvojno-finančnih institucij, ki so ustanovljene pretežno s strani države z namenom odpravljanja tržnih nepravilnosti in spodbujanja trajnostnega gospodarskega, regionalnega in družbenega razvoja. Med njih uvrščamo tudi IKA, ki s ponudbo različnih oblik zavarovanja, financiranja in

garancij ter s široko paleto podpornih storitev delujejo na področjih, kjer zasebni sektor ni zmožen ali ni pripravljen delovati (<http://www.mf.gov.si>).

1 IZVOZNO-KREDITNE AGENCIJE

1.1 Opredelitev

IKA so javne oz. javno pooblašene inštitucije, ki podpirajo in subvencionirajo izvoz domače proizvodnje in investicijskih projektov, v današnjem času predvsem na razvijajočih in na novo nastajajočih se trgih (Stephens, 1999, str. 5). V svetovnem merilu lahko njihov vpliv prikažemo na sledeč način; 90% vseh izvozno-kreditnih poslov predstavljajo kratkoročne garancije, ki krijejo vsakodnevna tveganja pri trgovanju s kmetijskimi ali industrijskimi izdelki. Ostalih 10% pa srednjeročna in dolgoročna posojila in garancije. Med temi pa je več kot 50% takih, ki so usmerjeni v države v razvoju.

Vrednost teh poslov je v letu 2003 presegla posojanje Svetovne banke (angl. *World Bank*) in regionalnih razvojnih bank v tem istem obdobju (Eklöf, 2006, str. 6-7). Dejanski učinek financiranja IKA je še večji zaradi t.i. multiplikativnih učinkov, saj velja, da za vsak dolar, ki ga zagotovijo ali podprejo IKA lahko pritegnejo vsaj dva dolarja iz zasebnega financiranja (Goldzimer, 2003, str. 3).

Posli, ki se izvajajo z državno podporo predstavljajo potencialno obveznost za proračun posamezne države, saj za IKA ponavadi stoji država kot porok, zaradi česar IKA dobijo ugodnejše vire financiranja. S povečevanjem obsega poslovanja tovrstnih poslov se povečuje izpostavljenost, zato se ne moremo izogniti vprašanju javnofinančne vzdržnosti tega početja (Jus, 2005, str. 20). Pri svojem poslovanju na dolgi rok ne smejo ustvarjati izgube, hkrati pa se jim ni potrebno osredotočiti na dobiček in s tem na plemenitenje kapitala, zato lahko govorimo o oportunitetnih stroških investiranja, ki jih nosi država, saj namesto, da bi svoj denar usmerjala v projekte s podobnimi tveganji in z višjimi donosi, se odloča za financiranje poslovanja IKA (Estimating the economic cost of ECGD, 2006, str. 1). Na obseg trgovanja med dvema državama poleg čistih ekonomskih razlogov vplivajo tudi politični razlogi¹.

Takšna organizacija poslovanja in s tem povezani določeni cilji jih nedvoumno ločijo od ostalih zasebnih finančnih institucij, ki nudijo iste storitve.

Pri ocenjevanju njihovega pomena pri financiranju izvoza se ne moremo izogniti moralnemu vprašanju v temeljnih točkah:

1. Maksimiziranje izvoza za vsako ceno na javni (državni) račun pomeni, da tveganje prevzema IKA in ne izvoznik. Finančni pogoji posla tako ne izražajo resničnega

---

¹ Združene države Amerike (ZDA) so preko svoje IKA (EXIM banka), ki so jo ustanovile prav za namen financiranje trgovine s bivšo Sovjetsko zvezo, pričele z vzpostavljanjem diplomatskih odnosov s to državo (Fleisig & Hill, 1984, str. 27). Britanska IKA (ECGD) ima poseben račun, iz katerega po navodilih izdaja garancije državam, ki niso kreditno sposobne in kot take v običajnih postopkih za odobritev projekta ne bi pridobile podpore.

tveganja in iluzija cenejšega financiranja spodbuja nepotrebno zadolževanje države. V primeru neuspešnega posla po poplačilu dolga izvozniku IKA svoje dolgove prenese na državo uvoznico, le-ti pa se na koncu prištejejo njenim bilateralnim dolgovom in se kasneje prenesejo na njene davkoplačevalce (Koning, 2003, str. 108).

2. Poslovne banke pri financiranju projektov, ki že imajo garancijo s strani IKA, ne prevzemajo tveganja. Taka garancija jim po novem kapitalskem sporazumu Basel 2 nudi prvovrstno kritje, zato se za odobritev financiranja le-teh odločajo veliko hitreje in po krajšem postopku kot bi se v nasprotnem primeru.
3. IKA lahko nastopajo tudi kot podaljšana roka politike za subvencioniranje določenih podjetji v tujini zaradi česar velja, da imajo določeni ekonomski subjekti boljše pogoje za nastop na mednarodnih trgih. Njihovega uspeha in pozitivnih učinkov na družbo zato ni možno pravilno vrednotiti.

Pri izpolnjevanju svojega poslanstva v preteklosti niso dajale poudarka zaščiti okolja in socialnim vplivom odobrenih projektov, ker je bilo bolj pomembno spodbujati domači izvoz in pri tem prehiteti vso ostalo mednarodno konkurenco ne glede na stroške, ki pri tem nastajajo. Tako so njihovi projekti postali predmet kritik s strani različnih organizacij civilne družbe, politikov, medijev in raziskovalcev, ki so postavljali pod vprašaj njihove družbene koristi, kot so povečanje izvoza, zaposlovanja in konkurenčnosti domačega gospodarstva (Hawley, 2003, str.12). V pobudi za reforme IKA so se združile različne nevladne organizacije, katerih cilj je izpolnjevanje smernic na področju okoljevarstvenih, socialnih in človeških pravic z zagotavljanjem trajnostnega razvoja v teh državah. Pri tem se sklicujejo na to, da IKA delujejo kot agenti ali organi države in so kot take zavezane k spoštovanju in zaščiti človeških pravic in okolja pri financiranju in zavarovanju izvoznih poslov ter investicij. Današnje ekonomsko okolje zahteva, da IKA pri svojem poslovanju upoštevajo socialno noto pri projektih, ki jih podpirajo (Key reforms needed for Export Credit Agencies, 2003, str. 1-6).

So pomemben vir financiranja revnih držav, kjer izpolnjujejo svojo primarno vlogo, to je pomoč nacionalnim gospodarstvom pri izvozu v visoko tvegane države in kjer lahko v prihodnje prevzamejo pomembno vlogo v omejevanju škodljivih vplivov globalizacije pri podpiranju srednjeročnih in dolgoročnih projektov na področju izgradnje industrije in infrastrukture (Harmon, Maurer, Sohn & Carbonell, 2005, str. 1-5). Zaradi sprememb ekonomskega okolja, v katerem delujejo, pa je za njih vedno težje zadržati nacionalno orientiranost.

1.2 Razlogi za ustanovitev IKA

Po Stephensu (1999, str. 13-15) ločimo sledeče razloge za ustanovitev IKA:

- 1) **Zaščita pred tveganji** v obliki zavarovanja in garancij daje izvoznikom zadostno spodbudo in zaščito za izvedbo posla v manj znanih poslovnih okoljih.

- 2) **Dostop do bančnega sektorja** z izdanimi jamstvi s strani države je za izvoznike enostavnejši in običajno tudi cenejši. Basel 2, ki loči garancije glede na to, kdo jih izda postavlja pomemben mejnik za banke, da pretehtajo svoje zavarovalne politike na področju odobrenih kreditov in investicij in jih ponovno ovrednotijo z vidika tveganja. Posojila in investicije, za katere izda kritja IKA, so velikokrat vrednoteni boljše kot tisti za katere jamči zasebni sektor (Berne Union 2008, 2008, str. 56).
- 3) **Dostop do ažurnih informacij** je nujno potreben za vsakega izvoznika pri razumevanju in vrednotenju tveganja, ki ga prinaša poslovanje v določeni državi ali z določenimi kupci.
- 4) **Pomemben vir ekspertiz in izobraževanja**, ki jih potem v različnih oblikah posredujejo svojim izvoznikom, za IKA predstavljajo letna srečanja in članstva v OECD², Bernski uniji³ in Praškem klubu⁴, kjer potekajo izmenjave mnenj in nastajajo pobude za spremembo ekonomskih okvirjev za poslovanje. Pod okriljem Bernske unije in Pariškega kluba se med udeleženiimi agencijami ustvarjajo pomembna razmerja, ki vodijo v podpis sporazumov o sodelovanju in pozavarovanju med različnimi IKA.
- 5) **Makroekonomski instrument vladne ekonomske politike**, katerega delovanje država lahko usmerja v različna področja trgovinske, finančne in industrijske politike.
- 6) **Biti mednarodno konkurenčen in sodelovati z drugimi ponudniki na svetovnih trgih** je za izvoznike ob ustreznih oblikah pomoči države mnogo lažje.

1.3 Storitve IKA

Ekonomski trendi v obliki prevzema osnovnih poslov IKA s strani zasebnega sektorja, strukturne preobrazbe v organizaciji proizvodnje, procesa integracije med ponudniki na področju trgovine in finančnih storitev so zahtevali preoblikovanje njene vloge zavarovatelja zadnjega zatočišča (angl. *public insurer of last resort*) in s tem tudi njenih poslovnih storitev. Tako od njene ustanovitve pa do danes razlikujemo dva poslovna modela IKA:

1. tradicionalni model

V to skupino uvrščamo IKA, ki so javne agencije ali zasebna podjetja in ki delujejo v imenu države. Pri svojem poslovanju se osredotočajo na države in posle, za katere trg ni zmožen

² Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) je pomemben mednarodni forum razvitih držav, ki je aktiven tudi na področju zavarovanja in financiranja izvoza.

³ Bernska unija je bila ustanovljena leta 1934 in predstavlja skupino tako zasebnih kot javnih podjetij, ki se ukvarjajo s priskrbitvijo finančnih sredstev in zavarovanja izvoznikom in investitorjem. Njena vloga je pomembna na področjih:

- a) uveljavitev načel zavarovanja kreditov in investicij,
- b) definiranja in unificiranje pomembnih točk kreditnega poslovanja,
- c) zbiranja in posredovanja informacij (plačane škode, sklenjeni bilateralni sporazumi, kreditna sposobnost in plačevanje dolžnikov in grantov, deželnih tveganjih...) ter
- d) preučevanja trendov in vodenja baz podatkov (Jackson, 2005, str. 1-5).

⁴ Praški klub je bil ustanovljen s strani Bernske unije in Evropske banke za rekonstrukcijo in razvoj (EBRD) za podporo novim in še razvijajočim se IKA, ki postavljajo in razvijajo izvozno-kreditne in investicijska zavarovalne programe.

ponuditi rešitve (rizične države, dolga odplačilna doba, veliki posli...), hkrati pa je njihov vpliv močan v sektorjih, kjer delujejo nacionalni šampioni. Zato za njihov portfolio velja, da je neuravnotežen in da je celotno tveganje preneseno na proračun države.

2. napredni model

Kot odgovor na spremembe v ekonomskem okolju se je med IKA pričel trend preoblikovanja v tako imenovane »kvazi tržne igralce«, za katere je značilno, da uporabljajo javni kapital na čim bolj učinkovit način torej po tržnih načelih ter se pri svojem poslovanju ne zanašajo na proračun države in ne sprejemajo projektov, ki imajo le politično ozadje. Tipični predstavnik je agencija, ki se trudi delovati kot zasebno podjetje, ki združuje nacionalni interes, hkrati pa se zaveda, da mora biti fleksibilna in odprta tudi do transakcij, kjer tak interes ni tako zelo pomemben. IKA v takem modelu deluje kot podjetje s samostojnimi statusom, transparentnim in pozitivnim poslovanjem ter širokim spektrom storitev. Pri tem pa je pomembno, da svoje storitve ponujajo pod enakimi ali podobnimi pogoji kot jih nudi oz. bi jih ponujal zasebni sektor zaradi česar obstaja tveganje, da bodo izrinile zasebne ponudnike. Da bi njihova vloga ostala komplementarna zasebnemu sektorju in ne bi predstavljala neposredne konkurence je pomembna naloga države, da to uredi s ustreznimi predpisi (Ascari, 2007, str. 9-14).

Med njihova osnovna področja delovanja sodijo: zavarovanje izvoznih kreditov in investicij, financiranje mednarodnih gospodarskih poslov in izravnava obrestnih mer ter izdaja jamstev in garancij. Poleg osnovnih storitev pa jih vedno več nudi pravno in poslovno svetovanje, pomoč pri izterjavi dolgov, razne kreditne informacije, zaradi česar jih lahko enostavno poimenujemo enovite agencije (angl. *one stop agency*), med katere uvrščamo tudi slovensko, katere organiziranost in poslovanje bom podrobneje predstavila v posebnem poglavju. V strokovni literaturi lahko njihove storitve na področju zavarovanja delimo po sledečih kriterijih:

1. glede na ročnost⁵ na: kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne;
2. glede na subjektivnost ali objektivnost neplačila: na komercialne in nekomercialne;
3. glede na to kdo (v imenu in za račun koga) jih na trgu ponuja ločimo: marketabilna in nemarketabilna.

Zmanjševanje potrebe po financiranju in zavarovanju kratkoročnih obveznosti industrializiranih držav, ki izvirajo iz sodelovanje velikih podjetij in bank, so vodile v zmanjševanje obsega osnovnih storitev IKA in prenos le-teh v roke zasebnega zavarovalnega sektorja. Da je slednji že skoraj v vsaki industrializirani državi prevzel nudenje kratkoročnih marketabilnih poslov je posledica odpiranja trga, napredka v tehnologij, uskladitev regulativ v EU in inovacij na finančnih trgih ter na koncu tudi odločitve države, da se umakne iz tega

---

⁵ Po pravilih Bernske unije med kratkoročne posle uvrščamo tiste z ročnostjo do enega leta, po pravilih OECD pa z ročnostjo do dveh let.

sektorja, ko njene storitev ne bodo več potrebne. Po podatkih iz leta 1998 več kot 90% svetovne trgovine poteka na denarni osnovi ali preko kratkoročnih kreditov (v povprečju do 180 dni). Podatek, da velik delež teh poslov poteka na kontinuirani osnovi nakazuje, da so tovrstni posli številčni in imajo nizko denarno vrednost. Hkrati pa je vodilo, da morajo biti finančni inštrumenti, ki se bodo pri tovrstnem poslovanju uporabljali, fleksibilni in enostavni za uporabo vsem udeleženi strankam. Zato je običaj, da se vsi kratkoročni posli zavarujejo po tipiziranih pogodbah in se na ta način pokrijejo le izbrana tveganja, ter se jih približa tudi majhnimi in srednjim podjetjem (Stephens, 1998, str. 5).

Zasebne zavarovalnice morajo za izdana zavarovanja poiskati na trgu ustrezno pozavarovanje, zaradi česar lahko trdimo, da je zasebni pozavarovalni sektor tisti, ki vpliva na posle, ki so jih zavarovalnice pripravljene zavarovati. Slednje so do opravljanja srednjeročnih in dolgoročnih poslov zadržane. Tiste, ki pa se s tovrstnimi zavarovanju ukvarjajo, jih nudijo v omejenem obsegu in samo za določene države. Med najbolj pogosto navedene argumente za neprevzemanje poslov s strani zasebnega sektorja oz. za vmešavanje države so, da posli presegajo zmožnost zasebnega sektorja tako glede obsega poslov kot tveganj, ki bi jih pri tem moral prevzemati; ocenitev nemarketabilnih rizikov je otežena, saj ni možno uporabiti aktuarske statistike za napoved dogodkov v prihodnje in za določanje potrebne višine zavarovalnih premij; ekonomska neučinkovitost, saj v večini primerov trg ni pripravljen plačati visokih premij; in zavezanost k maksimiranju profita in zadovoljstva delničarjev, ki ga ni možno realizirati, zaradi časovne diverzifikacije poslov, kjer so velika nihanja v dobičku in izgubah običajna. Država pa poleg tega, da lahko razprši tveganje na celotno populacijo oz. na svoje davkoplačevalce, razpolaga z informacijami, ki so pomembne za vrednotenje tovrstnih tveganj in ima na voljo inštrumente, ki zmanjšujejo tveganje in olajšujejo reševanje tovrstnih sporov ter tako povečuje možnost izterjave (Jus, 2005, str. 22-23).

1.3.1 Markatebilna in nemarketabilna zavarovanja

S trendom prevzemanja kratkoročnih zavarovanj s strani zasebnega sektorja, so v 90. letih prejšnjega stoletja tudi določene IKA (primer: Danska in Velika Britanija) videle priložnost za privatizacijo tega segmenta poslovanja, saj s tem, ko njihove storitve niso več temeljile na subvencioniranju domačega izvoza, so lahko postale cene njihovih storitev tržne in so kot take pričele ustvarjati dobiček za svoje investitorje. To je pomenilo pričetek evolucije koncepta marketabilnih tveganj (Zelikow, 2001, str. 1-5). Delitev rizikov na marketabilne in nemarketabilne ni stalna in tudi ni enaka za vse države, saj je pripravljenost in zmogljivost zasebnega sektorja za prevzem rizikov niha v času in je podvržena cikličnosti. Zasebni trg je tisti, ki se odloča, katere rizike bo prevzel in katere bo pustil državi, zato je tudi on tisti, ki vpliva na rezultate poslovanja IKA, saj zaradi njih le-te izgubljajo manj rizične posle, premijske dohodke in imajo slabšo razpršitev rizikov (Predlog Zakona o ZFMGP, 2003, str. 10). Stanje na globalnem pozavarovalnem trgu je pomembno za vsa nacionalna gospodarstva, saj je od njega odvisen obseg zavarovalnega kritja, vrsta rizikov ter cena zavarovanj. Slabe

razmere na pozavarovalnem trgu med zasebnimi zavarovalci povzročajo sledeče spremembe: zožanje definicije rizikov, ki so jih pripravljene sprejeti v kritje, umik iz bolj tveganih poslov, zmanjšanje zmogljivosti za kreditna zavarovanja, dvig cen zavarovanj itd... Vsi ti navedeni razlogi poslabšujejo položaj izvoznikov in vplivajo na obseg zavarovanj, ki jih lahko označimo kot marketabilna, kar posledično zahteva intervencijo države na tem segmentu trga zavarovalnih poslov.

Po direktivi Evropske unije se med marketabilna tveganja uvrščajo vsa komercialna in politična tveganja pri izvoznih poslih krajših od dveh let, ki so namenjena v države članice EU in v države, ki so članice OECD (Avstralija, Kanada, Islandija, Japonska, Nova Zelandija, Noveška, Švica in ZDA). V skrbi za izboljšanje položaja majhnih in srednjih podjetij v državah članicah EU, ki v primerjavi z velikimi podjetji pri zasebnih zavarovalcih niso deležna enakih možnosti pri zavarovanju svojih izvozno-kreditnih poslov, se je komisija odločila, da bo njihova izvozna tveganja obravnavala kot začasno nemarketabilna. S tem je državam dana možnost, da s svojimi kreditno-zavarovalnimi instrumenti posežejo na ta segment, v kolikor je dokazano, da zasebni trg za ta segment gospodarstva ne obstaja (Poročilo o politiki konkurence za leto 2005, 2007, str. 119).

1.3.1.1 Programi za majhna in srednja podjetja

Majhna in srednja podjetja zaradi omejenega dostopa do financ ne morejo realizirati višjih prihodkov iz izvoza in s tem koristiti, ki izhajajo iz le-tega. Njihov pomen niha med različnimi državami, znotraj EU so eden izmed pomembnih ustvarjalcev delovnih mest, drugod so pomembni izvozniki (Berne Union 2008, 2008, str. 52). Po drugi strani pa zasebni sektor ne zavaruje poslov majhnih in srednjih podjetij iz razloga, ker so stroški obdelave zavarovanja običajno višji od premije, ki jo lahko majhna podjetja plačajo oz. so jo pripravljena plačati. V primerjavi z majhnimi podjetji večja podjetja predstavljajo bolj varno tveganje, ki je posledica raznolikosti klientov in bolj izpopolnjenega razumevanja kupčeve kreditne sposobnosti (Koning, 2003, str. 64).

Zato so v večini državi vsi napor, da bi izboljšali kvaliteto in učinkovitost IKA usmerjeni v zagotavljanje boljšega servisa za majhna podjetja⁶. V državah članicah OECD je večina njih oblikovala posebne programske sheme in storitve kot odgovor na njihove težave kot so najemanje kreditov, upoštevanje procedur in papirologije, visoki stroški, kompleksnost samih pravil, pomanjkanje ustreznega kritja za tveganja, izvoznih kreditov in potrebe po splošno večji podpori majhnih izvoznikov. Zato agencije ustanovljajo posebne oddelke, zaposlujejo dodaten kader, oblikujejo posebne delovne skupine, poenostavljajo postopke, nudijo svetovanja in vlagajo napore k boljši prepoznavnosti njihovih programov za majhna in srednja podjetja v obliki direktnega marketinga, seminarjev, letakov, osebnih nagovorov, prezentaciji,

---

⁶ Z ustanovitvijo programa SIMP je SID že leta 1998 naredila prvi korak k izboljševanju položaja majhnih in srednjih podjetij pri trgovanju na mednarodnih trgih, saj je v okviru le tega skupaj s komercialnimi bankami pričela nuditi boljše pogoje pri financiranju in zavarovanju izvoza.

tv oglasov in oblikovanja internetnih strani (Officially Supported Export Credits and Small Exporter, str. 1-10).

1.4 Zgodovina

Prve IKA so nastale po Prvi svetovni vojni kot začasna pomoč pri pospeševanju mednarodne trgovine. Ustanovljene so bile s strani industrializiranih držav z namenom spodbujanja lastnega izvoza bodisi iz strateških ali pa iz političnih razlogov, predvsem pa zaradi nepripravljenosti zasebnega sektorja za prevzem tveganja teh poslov. Novi val ustanavljanja oz. razširitve dejavnosti v obstoječih IKA se je zgodil po Drugi svetovni vojni kot posledica pomanjkanja konvertibilnih valut in skromnega obsega kapitala na domačih trgih. Prve IKA, ki so bile ustanovljene, so bile v državni lasti, medtem ko danes njihovo število v zasebni ali mešani lasti narašča. Ne glede na obliko in lastništvo pa je to vedno inštitucija, ki deluje s polno podporo države in v soglasju s programom delujoče vlade (Seck, 2006, str. 3).

Do sprejetja Sporazuma o uradno podprtih izvoznih posojilih (angl. *Arrangement on Officially Supported Export Credits*) v letu 1978 so države preko IKA za svoja podjetja bojovito tekmovalle pri vseh poslih in pri tem ponujale zelo subvencionirana posojila, ki so jim kasneje povzročala velike proračunske izgube (Harmon et al., 2005, str. 7). Njihovo finančno delovanje merjeno z neto denarnimi tokom se je pri večini izboljšalo šele leta 1995, ko so prihodki premij in povrnitve škod prvič po letu 1981 presegli nova izplačila škod in administrativne stroške. Izboljšanje položaja IKA je posledica: izboljšanja plačilne sposobnosti določenih držav, povračila škod, ki so bila dogovorjene v okviru pariškega kluba⁷ in so postala pomemben vir prihodka za velike agencije ob tem pa potrebno poudariti, da je večina agencij izboljšala svoje metode za ocenjevanje tveganj.

V zadnjih 80-tih letih so se krize na svetovnih trgih vrstile ena za drugo, pri čemer vzdrževanje mednarodne trgovine in ekonomske rasti v določenih državah brez njihove pomoči praktično ni bilo možno. Tako so bile prisotne in so pomagale pri izgradnji in razvoju ekonomskih sistemov ob vseh velikih političnih dogodkih (Druga svetovna vojna, Padeč Berlinskega zidu, razpad Sovjetske zveze, Korejska vojna itd...). Ob vsakem takem dogodku je bil izziv za IKA povrniti in kasneje tudi obdržati zaupanje v trge tveganih držav, ob tem pa se izogniti pretiranim terjatvam in izgubam pri novih ter že obstoječih poslih (Stephens, 1998, str. 11).

Dodatni argument v prid javni intervenciji preko izvozno-kreditnih agencij je, da ima država prednost pred zasebnim sektorjem pred povračilom škod v primeru odsotnosti mednarodnega ali nadnacionalnega stečajnega sodišča. Država lahko za povrnitev dolgovanj zneskov uporabi diplomatska sredstva (Moser, Nestmann & Wedow, 2006, str. 5). Nacionalne vlade

---

⁷ V okviru Pariškega kluba, ki deluje že od leta 1956 sodelujejo na eni strani kreditorji vlade oz. IKA, na drugi strani pa vlade držav iz katerih prihaja dolžnik in bodo nosile odgovornost za poplačilo reprogramiranih dolgov.

pa so z vrsto ukrepov, katerih cilj je ustvarjanja enakih konkurenčnih pogojev na trgu za vse udeležence, izboljšale njihovo finančno disciplino, zagotovile višjo kvaliteto njihovih produktov in storitev (Ascari, 2006, str. 4).

1.5 Pravni okvir

Po Drugi svetovni vojni se je število IKA povečalo, s tem pa tudi število državnih intervencij, kar je vodilo v povečanje trenja med izvoznimi državami, zaradi česar je Bernska unija pričela s koordinacijo politik njenih članic, standardiziranjem pogojev, na osnovi katerih je potekalo izdajanje zavarovanj in garancije. Ko se je izkazalo, da Bernska unija ne bo kos nalogi, so se vlade obrnile na OECD. Le ta je imela pri svojem delu več uspeha, saj je k sodelovanju pritegnila predstavnike držav, ki so imeli moč sprejetja obvezujočih sporazumov na področju uradnih pomoči spodbujanja izvoza za razliko od Bernske unije, ki je zadevo poskušala rešiti skupaj s predstavniki posameznih IKA. Pogoji, pod katerimi IKA poslujejo, so definirani na podlagi: 1) sporazuma o uradno podprtih izvoznih posojilih, 2) sporazuma o subvencijah in izravnalnih ukrepih (ASCM sporazum) ter 3) nacionalne zakonodaje in pravnih okvirjev.

1.5.1 Sporazum o uradno podprtih izvoznih posojilih

Velik del pravne ureditve izvoznih kreditov je nastal znotraj OECD in predstavlja pomemben vir tudi za pravila Bernske unije. Prvi korak na tem področju pomeni sprejetje sporazuma, ki zagotavlja enake pogoje vsem izvoznikom držav članic OECD pri najemanju uradno podprtih izvoznih kreditov z dobo odplačevanja daljšo od 2 let. Do inkorporacije v nacionalne zakonodaje se je sporazum smatral za gentlemanski dogovor, saj ni bil pravnoformalno zavezujoč in je predstavljal le politično obljubo njenih udeleženk. Pomenil pa je ukinitvev privilegijev na področju plačilnih pogojev in dobe odplačevanja izvoznih kreditov zato je lahko prišlo do spodbude konkurence na mednarodnem trgu med izvozniki iz različnih držav glede na kvaliteto in ceno njihovih izdelkov in storitev. Splošni pogoji sporazuma niso vključevali ladjedelništva, zrakoplovstva in jedrske energije, zato so države proizvajalke tovrstnega blaga poskušale urediti ta področja preko posebnih sporazumov.

Pri oblikovanju sporazuma so članice OECD upoštevale še sledeče trende: povečevanje števila izvoznikov blaga iz hitro rastočih gospodarstev, ki uživajo boljše pogoje pri pridobivanju izvoznih kreditov; odgovorno vodenje države; klimatske spremembe; globalizacija; razvoj trgov in trajnostni razvoj. Od svojih začetkov v letu 1978 pa do danes se je s pomočjo udeležencev razvil v sporazum, ki ureja tako vezano pomoč, minimalne premije ob upoštevanju deželnega tveganja in premijskih stopenj za posamezno državo, določitev bolj fleksibilnih plačilnih pogojev za projektno financiranje ter ureditev financiranja specifičnih področij kot so: jedrske elektrarne, projekte s področja obnovljive energije, zasebnega zrakoplovstva in ladjedelniškega sektorja. Zadnji dogovor, ki so ga sprejele, se nanaša na povečevanje dovoljenega deleža lokalnih stroškov v projektih, ki bo potekal na testni osnovi vse do konca leta 2010 in bo vodil v razvoj lokalnih skupnosti (The Export Credits Arrangement 1978-2008, 2008, str. 1-16). Odločitev OECD o vključevanju hitro rastočih

gospodarstev, ki trenutno niso članice, v sporazum in v njegove anekse pa prinaša nove izzive in možnosti za izenačitev konkurenčnih pogojev med vsemi izvozniki. Tak primer je sporazum o letalstvu (angl. *Aircraft agreement*) iz leta 2007 (Berne Union 2008, 2008, str. 35).

Kljub večkratnim pozivom in poskusom ureditve področja kmetijskih izdelkov niso uspeli sprejeti sporazuma, kar je mogoče razumeti kot pomanjkanje državnih interesov, ker proizvodnja le-teh ni koncentrirana v OECD. Dejstvo, da so kmetijstvo, jedrske elektrarne, zrakoplovstva, ladjedelništvo in oprema za obrambo izvzeti iz osnovnega sporazuma pomeni, da so le-ti sektorji deležni še večjega števila subvencije s strani držav. Gre za panoge, ki so kompleksne in kapitalsko intenzivnejše ter proizvajajo cenovno dražje izdelke. Zaradi zaposlovanja so pomemben element domače politike, hkrati pa je njihova proizvodnja povezana z nacionalno varnostjo, kar je dodatni razlog za državno vmešavanje in velikodušno nudenje izvozno-kreditnega financiranja.

1.5.2 Sporazum o subvencijah in izravnalnih ukrepih(ASCM sporazum)

Za izvozne kredite pa sta pomembna predvsem člen 1, člen 3 in dodatek 1, ki jih obvezujejo k stroškovni učinkovitosti na dolgi rok, kar pomeni, da morajo biti premije, ki jih zaračunavajo zadostne, da pokrijejo izgube in njihove stroške poslovanja. Po vzoru komercialnih bank so tudi IKA zavezane k oblikovanju posebnih rezerv za kritje stroškov odpisa neplačanih dolgov, neizpolnjenih ali nezakonitih obveznosti. Sporazum o subvencijah in izravnalnih ukrepih in njihov vpliv na države, ki niso članice OECD, povzroča nenehne spore z državami v razvoju kot na primer Brazilija, ki je dosegla, da se sporazum uporablja le za direktna posojila in subvencije obrestnih mer. Hkrati pa obe točki sporazuma omogočata, da so IKA razvitejših držav v boljšem položaju, saj na lažji način dostopajo do ugodnejših virov financiranja na račun dobrih ratingov svojih matičnih držav (Eklöf, 2006, str. 29).

To sta sporazuma najbogatejših držav na svetu in njihove klavzule so bile krojene njihovim potrebam (Eklöf, 2006, str. 29). OECD je klub bogatih industrijskih držav, ki so oblikovale ustrezni kartelni dogovor, ki daje največjim posojilodajalcem še vedno boljše pogoje za poslovanje v primerjavi z nečlanicami. Danes IKA pri svojem delovanju upoštevajo pravila, ki izhajajo iz dogovorov v okviru Bernske unije, OECD, GATT/WTO ter za evropske IKA veljajo tudi pravila Evropske unije.

1.6 Kritizirana področja njihovega delovanja

Razvojno finančne inštitucije so že dalj časa zavezane k financiranju projektov z dolgoročnimi razvojnimi koristmi. Zato so do sprejetje reform, ki tudi IKA zavezujejo k bolj odgovornemu poslovanju, mnoga podjetja pri financiranju projektov v državah v razvoju v njih videla rešitev, ker so imela možnost pridobivanja investicijskih garancij in zavarovanj pred političnimi tveganji ter izvoznih kreditov brez kakršnih okoljevarstvenih in socialnih pogojev hkrati pa je bilo poslovanje IKA netransparentno in kot tako zelo zaščitniško do

poslovnih interesov udeleženih podjetij. Izjemi pri tem sta bili samo Ex-Im Banka ter US Overseas Private Investment Corporation (OPIC).

Že od leta 1996 nevladne organizacije mnogih držav združujejo moči v mednarodni akciji za reforme IKA. Cilji in zahteve akcije so zapisani v Jakarta deklaraciji o reformah IKA, ki je podprta s strani več kot 300 nevladnih organizacij. Njeni najpomembnejši cilji so: 1) transparentnost, javna dostopnost informacij, 2) zavezujoče skupne okoljevarstvene in socialne smernice, 3) boj proti korupciji in 4) zaveza k financiranju le ekonomsko produktivnih investicij (Harmon et al., 2005, str.1-14).

Ti cilji izhajajo iz opazovanja posledic izvedenih projektov, ki so se zgodili oz. izvedli z njihovo podporo, ko so se kot že rečeno odločale o financiranju in zavarovanju izvoza in investicij brez razmišljanja o varovanju okolja in socialnih vplivih le-teh. Zaradi močnih pritiskov nevladnih organizacij in zaostanka v primerjavi z razvojnimi bankami na področju socialnih in okoljevarstvenih smernic, so tudi IKA pričele ukrepati na tem področju. Prvi tak ukrep se zgodi leta 2001, ko OECD odsvetuje uporabo izvoznih kreditov za neproduktivne namene v državah, ki so že močno zadolžene. Nudenje izvoznih kreditov javnimi ali javno podprtimi kupcem v državah z nizkimi prihodki (angl. *Low income countries*) mora odražati tako imenovano prakso trajnostnega posojanja, ki podpira ekonomski in socialni razvoj države prejemnice brez ogrožanja njene finančne prihodnosti in strategije dolgoročnega razvoja.

Nadaljnji korak je pomenil vrednotenje vplivov poslov oz. projektov na okolje, kjer so z namenom njegove zaščite IKA pričele z ocenjevanjem vplivov povečanja odpadkov, zračnih emisij, hrupa, uporabe naravnih virov in preseljevanja ogroženih skupin prebivalstva, ki bi nastali kot posledica odobrenega projekta (Hawley, 2003, str. 1-12). Sprejeta priporočila so nastala na pobudo ameriških nevladnih organizacij in EX-IM banke, ki so zahtevale enotne standarde za IKA na področju transparentnosti, okoljevarstva in socialnega varstva. Nanašajo se na izvozne kredite z dobo odplačevanja daljšo od 2 let in v primerih, ko je projekt vreden več kot 14,5 mio USD. Priporočilo pušča veliko prostora za odločitev IKA o razkritju informacij 30 dni pred končno odločitvijo odbora o podprtju projekta.

1.6.1 Udeležnost v neproduktivnih odpremah

V primerih, kjer uvozni posli na nikakršen način ne ustvarjajo prihodkov ali pospešujejo razvoja, je verjetnost, da le-ti povečujejo javni dolg države večja. Najbolj očitni primer so izdatki za obrambo (Eklöf, 2006, str. 14). Trgovina s orožjem za države pomeni instrument zunanje politike in instrument podpore lastni obrambni industriji. Hkrati pa po navedbah razvojnega programa združenih narodov izdatki za obrambo predstavljajo veliko oviro pri doseganju razvojnih ciljev tisočletja (angl. *Millenium Development Goals*) pri zmanjšanju revščine, varovanje okolja in zdravja, kar utemeljujejo iz razlogov: 1) pomanjkanje njihove

transparentnosti omogoča in spodbuja korupcijo, 2) preusmerjajo državne izdatke iz področij kot sta zdravje in izobraževanje k obrambnim ter 3) povečujejo zadolženost države.

V primeru trgovine z orožjem ne moremo govoriti o klasični potrošni dobrini in kot taka ne more biti del prostega trga, zato prejema tudi ogromno subvencije v obliki bolj fleksibilnih programov financiranja po nižjih obrestnih merah praktično že v sami fazi raziskav. Kljub temu, da so IKA zavezane k stroškovni učinkovitosti na dolgi rok, so projekti za obrambno industrijo izvzeti iz tega določila. Nacionalna obrambna industrija je ključnega pomena za varnost, neodvisnost in mednarodno politiko zato se večina vprašanj, ki se nanašajo na trgovino s orožjem, rešujejo na nacionalnem nivoju.

V ZDA trgovina z orožjem poteka pod okriljem ministrstva za obrambo v obliki posebnega finančnega programa, kjer država izdaja subvencije in jamstva, kar ji omogoča, da še vedno ostaja največji svetovni izvoznik na tem področju. Države z najvišjim % izvoza orožja v portfelju evropskih IKA so: Velika Britanija, Francija in Nizozemska. Za razliko od IKA Svetovna banka, Mednarodni finančni sklad (angl. *International Monetary Fund*) in druge finančne institucije ne posojajo denarja za orožne posle. V Evropi sta izjemi med IKA le avstrijska OeKB, ki od leta 1994 ne podpira tovrstne trgovine in švicarska ERG, ki jo omejuje glede na tip orožja.

Po podatkih OECD za leto 2002 je okoli 30% državnega dolga povezano z izvoznimi posli in tako s samim IKA. V letu 2002 je OECD sprejel izjavo o načelih uporabe izvoznih kreditov za podporo poslov v močno zadolženih državah (angl. *Statement of Principles on Official Export Credit Support to Heavily Indebted Poor Countries*), katerega cilj je zmanjšati dolgove močno zadolženih držav in omejiti neproduktivne odpreme državam, ki so zunaj kritja, ker je tveganje neplačila v takih primerih preveliko. V takih primerih IKA zahteva, da država prejemnica projekta priskrbi osebno jamstvo, ki ji kasneje v primeru propada projekta, omogoča povračilo škode s strani države ali pa da se ta znesek doda k uradnemu dolgu države prejemnice oz. uvoznice. Zaradi tega mehanizma zasebno tveganje podjetja izvoznika preide na državo prejemnico oz. na njene davkoplačevalce.

Ta sporazum definira neproduktivne odpreme kot transakcije, ki niso skladne z zmanjševanjem revščine in zadolženosti v državi in ki ne prispevajo k njihovem socialnem in ekonomskem razvoju. Prodaja orožja je dovoljena v primerih, ko je taka odprema nujna za nacionalno varnost ali za boj proti drogam, tihotapljenju, ampak je bilo to določilo že večkrat zlorabljeno.

V primerih, ko zadolžene države ne morejo dolgov vračati ob njihovi zapadlosti se v okviru Pariškega kluba dogovorijo o reprogramiranju svojih obveznosti. V večini OECD državah se odpis dolga, ki izvira iz izvoznih kreditov knjiži kot uradna razvojna pomoč (angl. *Official Development Assistance*). Ker del le-teh predstavljajo tudi dolgovi do IKA, denar v bistvu ne

zapusti države darovalke ampak zgolj preide v roke IKA in njim omogoča, da še vedno poslujejo s dobičkom. Vendar to ne velja za dolgove, ki izvirajo iz obrambne industrije zato davkoplačevalci Velike Britanije še vedno plačujejo za propadle posle z Indonezijo (Harmon et al., 2005, str. 15-30). Čeprav je odpis dolga močno znižal koeficiente zadolženosti v mnogih državah z nizkimi dohodki, so ekonomske okoliščine ostale nespremenjene. Zato se postavlja vprašanje skladnosti politike odpisa dolga z ostalimi oblikami razvojnih politik v primeru odpisa dolga za določeno državo in potem financiranje novih kreditov v dobrobit te iste države.

1.6.2 Udeležnost v korupciji

Korupcijo običajno opredelimo kot dejanje, pri katerem posameznik pridobiva nezaslužene koristi zase in za druge na račun zlorabe svoje moči, ki izvira iz njegovega javnega položaja, političnega mandata ali funkcije v gospodarstvu. Ob tem pa krši svoje dolžnosti, ki izhajajo iz statusa uslužbencev iz javnega ali zasebnega sektorja.

Pomanjkanje transparentnosti v izvoznih finančnih transakcijah, podkupnine in ostale koruptivne prakse, ki dajejo prednost zasebnim interesom pred javnimi vodijo v povečanje obsega neproduktivnih stroškov. Korupcija škoduje demokraciji, odvrča od odgovornega vodenja države in povečuje revščino. Posebej v revnih državah ima korupcija takojšnji in uničujoč učinek, saj usmerja javno porabo od zdravstva in izobraževanja k bolj donosnim poslom kot so izdatki za obrambo in izgradnjo infrastrukture. Prav v teh poslih so največkrat vključene IKA, ki z denarjem davkoplačevalcev podpirajo tovrstne projekte. Sprememba miselnosti, da so podjetja, ki dajejo podkupnine dejansko žrtve, ker država prejemnica terja podkupnino in da posla drugače ni mogoče izvesti, je nujno potrebna. Podjetja so pri podkupovanjih postala bolj sofisticirana, saj se poslužujejo agentov, podružnic, skupnih podjetij, kar pomeni, da jo je zaradi velikega števila vmesnih členov težko dokazati. Pri tem je potrebno ogromno preiskav, dostikrat pa je tudi nacionalne zakonodaje ne želijo dokazovati, saj s tem lahko ogrozijo diplomatske odnose ali pa poslovanje z dotično državo. Velikokrat so podjetja tudi pod političnim pritiskom matičnih držav, da morajo pridobiti posel. ZDA so bila na primer z namenom pridobivanja poslov za svoja matična podjetja (na primer Enron pri gradnji obrata plinske elektrarne v Indiji) pripravljena tudi ogroziti diplomatske odnose z drugimi državami ali pa pogojevati razne oblike pomoči tej državi.

Davkoplačevalci države prejemnice projekta čutijo ceno korupcije predvsem v treh točkah: 1) povečevanja zadolženosti države, 2) pomanjkanje projektov s širšo družbeno koristnostjo in 3) višja cena storitev (Hawely, 2003, str. 5-12).

Razvite države zahtevajo in večkrat tudi pogojujejo dodelitev mednarodne pomoči v teh državah glede na njihove programe o boju proti korupcije. Hkrati pa so one tiste, ki jo izvajajo z namenom pridobivanja poslov v teh državah.

Konvencijo OECD o boju proti podkupovanju tujih javnih uslužbencev v mednarodnih poslovnih transakcijah (angl. *OECD Convention On Combating Bribery of Foreign public Officials in International Business Transactions*) je podpisalo vseh 30 držav članic OECD ter tudi Brazilija, Čile, Bolgarija in Argentina, ki niso članice OECD. Konvencija je stopila v velja leta 1999, njen pomemben člen predstavlja določba o uzakonitvi kaznivega dejanja o podkupovanja javnega uslužbenca v nacionalne zakonodaje. V maju 2006 so se OECD odločile izdati izboljšano verzijo sporazuma o preprečevanju korupcije, ki zahteva razkritje podatkov o kandidatih, vključujoč informacije o agentih, višini in namenu provizije za agenta, preverjanja s strani IKA v kolikor se izvozniki pojavljajo na seznamih institucij kot so Svetovna banka. Vendar pa še vedno IKA niso obvezne zavriniti financiranje institucijam, katerim je bilo dokazano podkupovanje tujih uradnikov in katerim je bila iz tega razloga odpovedana finančna podpora pri drugih finančnih institucijah ali državnih organih. Prav tako pa tudi suma korupcije niso dolžne prijaviti ustreznim organom (Eklöf, 2006, str. 33).

1.7 Trendi za prihodnost

Svetovni trendi kot so: globalizacija, internacionalizacija in razvoj finančnih trgov vodijo v skupni nastop zasebnega trga in IKA pri posameznih projektih, ustanovitev lokalnih predstavništev za boljše obvladovanje rizikov na licu mesta⁸. Velike investicije v razvijajočih se državah zahtevajo boljše upravljanje s tveganji, delitev tveganja med zasebnimi in javnimi zavarovalnicami z namenom zmanjševanja izpostavljenosti tveganju posamezne inštitucije. Visoki stroški postavitve baze podatkov, ki služi kot podpora pri odločitvah, kakor tudi pomanjkanje izkušenj pri upravljanju s tovrstnimi tveganji so dolgo časa veljali za enega izmed razlogov za nizko konkurenco na teh trgih oz. oviro zasebnikom za vstop na trg srednjeročnega in dolgoročnega financiranja. Danes ostajajo IKA še vedno zelo pomembne v državah v razvoju, kjer bi se le malo investicij in projektov zgodilo brez njihove podpore, zaradi česar lahko trdimo, da so one tiste, ki se odločajo o tem, kateri projekti bodo podprti in kateri ne. Njihova ukinitve pa bi vodila v izginjanje investicij, projektov razvitih držav v revnejših oz. razvijajočih se državah (Hawley, 2003, str.19).

Pomanjkanje infrastrukture na novonastajajočih se trgih zavira rast izvoza potrošnih dobrin, kar lahko posledično ogrozi ekonomski razvoj take države upoštevajoč aktualne trende rasti cen teh dobrin. Tako smo priča velikemu povpraševanju po projektih na področju infrastrukture na teh trgih, likvidnost je tudi dobra, kar spodbuja tudi velike projekte (Berne Union 2008, 2008, str. 36). Pri tem se bodo morale soočiti s konkurenco ostalih finančnih družb, ki so se pričele intenzivno ukvarjati s podporo izvoza, s poudarkom na razvijajočih se trgih (Barovick, 2004, str. 56).

---

⁸ Prednosti, ki izhajajo iz prisotnosti na lokalnih trgih se zavedata tako Prvi faktor d.o.o. kot Pro kolektor d.o.o., ki vzpostavljata mrežo hčerinskih družb na trgih JV Evrope, ki so za slovensko gospodarstvo izredno pomembni.

Tako v želji po razpršitvi in razširitvi poslovanja ustanovljajo lastne podružnice na različnih koncih sveta ali iščejo joint venture na lokalnem trgu. V državah v razvoju so se možnosti za projektno financiranja povečale, odkar sta se zgodila privatizacija in deregulacija v teh državah, ki sta omogočila financiranje brez državnih garancij in delitev tveganja med komercialne banke in IKA. Odločitev o financiranju projektov v lokalni valuti pomeni veliko prednost za posojilojemalca, saj lahko to pozitivno vpliva na njegove kreditne ratinge in hkrati rešuje probleme projektnega financiranja v primerih, ko lokalna valuta deprecira in s prihodki, ki jih ustvarja ni mogoče vračati najetih posojil brez dviga cene storitev (Stephens, 1998, str. 15). Vzpostavitev enačaja med valuto, v kateri so najeta sredstva in med valuto, v kateri nastajajo prihodki pomeni za kreditojemalca izničenje deviznega tveganja, ki je pred tem predstavljal veliko breme pri dolgoročnih poslih (Berne Union 2008, 2008, str.51- 63). Proces privatizacije v državah v razvoju in vzhodni Evropi je pomembno vplival na razvoj zasebnega trga za kritje komercialnih in političnih tveganj. Razvoj interneta je bistveno poenostavil postopke in omogočil boljši dostop majhnih in srednjih podjetij do njihovih storitev. Kot rezultat vseh teh vplivov produkti za kritje kreditnih in političnih tveganj postajajo vse bolj fleksibilni in raznoliki (Striving with diversity, 2001, str. 1-5). Trg za forfaitiranje je izvoznim kreditom dal fleksibilnost, čeprav je to pomenilo, da so na ta račun prišle do denarja tudi države, ki jih v nasprotnem primeru IKA ne bi financirale oz. zanje nudila zavarovanja. Hkrati pa je povečal razpoložljivost kredita v primerih, ko IKA dosežejo svoj kreditni limit na določenem trgu (Drummond, 1997, str. 3). Pozavarovanje je lahko posledica preseganja limita IKA, ki je določen za državo zato lahko uporaba instrumenta zamenjava rizika sprostijo kapaciteto za določen trg, sektorje in s tem omogoči diverzifikacijo rizikov (Berne Union 2008, 2008, str. 63).

Kot odgovor na zmanjševanje proizvodnje v državah članicah OECD oz. realokacija vsaj posameznih faz proizvodnje, če ne že celotne proizvodnje, so v zadnjih letih IKA postale bolj fleksibilne pri določanju potrebnega minimalnega % nacionalne komponente pri projektih, ki jih krijejo. Popolno mobilnost izvoznih kreditov z jamstvom države znotraj evropske unije in med različnimi evropskimi IKA omejuje določba o minimalni vsebnosti nacionalnega produkta. Le temu se lahko izognejo multinacionalke, ki imajo proizvodne obrate v različnih evropskih državah in na ta način lahko izbirajo bolj ugodne pogoje (Koning, 2003, str. 66). Povprečje med IKA glede dovoljene višine tuje komponente je danes med 30 in 50%. Vedno bolj postaja pomemben način proizvodnje kot sama lokacija proizvodnje, zato se spreminja tudi sama definicija nacionalne komponente (Berne Union 2008, 2008, str. 29). V italijanski IKA (SACE) pri financiranju in zavarovanju izvoznih poslov že upoštevajo *kaj je narejeno s strani Italije* in ne samo *kaj je narejeno v Italiji*. Na ta način so podpore deležni tudi projekti, ki podpirajo italijanski izvoz in investicije s strani agentov oz. podjetji, ki niso nujno situirani v Italiji.

2 SLOVENSKA IZVOZNA DRUŽBA

2.1 Zgodovina

Kmalu po osamosvojitvi je bila oblikovana projektna skupina z nalogo, da postavi temelje za ustanovitev slovenske IKA. Ta je nastala zaradi dejstva, da se mora Slovenija za zagotavljanje dolgotrajnega gospodarskega razvoja in s tem posledično tudi blaginje za svoje prebivalce prednostno usmeriti v spodbujanje izvoza. Za majhna gospodarstva, med katere uvrščamo tudi slovensko, je vstop na mednarodne trge namreč nuja, saj je to lahko edini način, da podjetja v določenih gospodarskih panogah realizirajo ekonomije obsega in prihranka ter znižujejo stroške proizvodnih faktorjev, kar vodi v doseganje razvoja na domačem trgu (Jaklič, 1999, str.168).

Na osnovi zakona o družbi za zavarovanje in financiranje izvoza Slovenije (Ur.l. RS, št. 32/92, 37/95, 34/96, 31/97 in 99/99) je bila s strani države ustanovljena Slovenska izvozna družba (v nadaljevanju SID) kot posebna zasebnopravna finančna inštitucija za zavarovanje in financiranje izvoza. Njen večinski lastnik je država, v kapitalu pa so udeležene poslovne banke, zavarovalnica, Gospodarska zbornica Slovenije in nekatera večja slovenska podjetja (Letno poročilo SID banka-2007, 2007, str. 11). Za njeno delovanje in nadaljni razvoj je bilo izjemno pomembno sprejetje Zakona o poroštvih Republike Slovenije za zadolževanje za potrebe financiranja izvoza (Ur.l. RS, št. 20/98), ki ji je omogočil najemanje finančnih virov za financiranje izvoza z garancijami Republike Slovenije.

Ob upoštevanju potreb in možnosti slovenskega gospodarstva, veljavne nacionalne zakonodaje in mednarodnih pravil na področju izvoznih kreditov ter svetovnih trendov na področju zavarovanja in financiranja mednarodnih gospodarskih poslov, je bil SID že na začetku oblikovan kot enovita agencija, ki pri poslovanju upošteva načela rentabilnosti ter posluje z dvema ločenima računoma; za lastni račun in državni račun. Taka oblika organizacije ji zagotavlja večjo fleksibilnost pri poslovanju ter omogoča izkoriščanje sinergijskih učinkov zaradi česar lahko nudi dober servis slovenskemu gospodarstvu (Letno poročilo 2001, 2001, str. 5).

Usklajevanje s pravnim redom EU, sodobni trendi na področju izvoznih kreditov v svetu, uspešen razvoj SID ter hiter razvoj zavarovanja in financiranja izvoza v Sloveniji so prinesli nov Zakon o zavarovanju in financiranju mednarodnih gospodarskih poslov (ZZFMGP), ki nadomešča: Zakon o družbi za zavarovanje in financiranje izvoza Slovenije ter Zakon o poroštvih Republike Slovenije za zadolževanje za potrebe financiranja izvoza in ki ureja poslovanje SID za račun države, torej zavarovanje in financiranje mednarodnih gospodarskih poslov kot instrumentov trgovinske politike (Poročilo o poslovanju SID-2003, 2003, str.12). Zakon je predstavljal pravno podlago za izvedbo dveh temeljnih sprememb v organizaciji SID in sicer: izločitev marketabilnih zavarovanj v zavarovalnico in proces preoblikovanja SID v banko, ki se je zaključil konec leta 2006 s pridobitvijo vseh potrebnih dovoljenj za opravljanje

bančnih in drugih finančnih storitev. S 1.1.2007 je SID banka (v nadaljevanju še vedno SID) kot pravno formalna naslednica SID pričela s poslovanje pod novim imenom in s novim poslanstvom (Letno poročilo SID banka-2007, 2007, str. 13). Poslovna skupina SID banke je podrobneje predstavljena v prilogi pod točko 1.

2.2 Storitve SID banke

Poslovanje v imenu Republike Slovenije je po zakonu transparentno v knjigovodskem, poslovnem in upravljalnem smislu ločeno od poslovanja za njen lasten račun, s čimer je med drugim tudi zagotovljena ustrežna kontrola in preprečena konkurenca javnega in zasebnega sektorja.

Njene storitve delimo na dve skupini :

1. storitve, ki jih opravlja za lasten račun:

- zavarovanje kratkoročnih izvoznih in domačih kreditov pred komercialnimi riziki,
- financiranje poslov mednarodne trgovine in investicij,
- izdaja garancije za posle doma in v tujini,
- poslovno in pravno svetovanje, pomoč pri izterjavi, bonitetna poročila in druge kreditne informacije

2. storitve, ki jih opravlja v imenu in za račun Republike Slovenije :

- zavarovanje kratkoročnih izvoznih kreditov pred komercialnimi (nemarketabilnimi) riziki v državah, ki niso članice OECD in nekomercialnimi riziki v vseh državah,
- zavarovanje investicij pred političnimi riziki;
- zavarovanje srednjeročnih izvoznih kreditov pred nekomercialnimi in komercialnimi riziki;
- opravlja tudi tehnična in strokovna opravila v zvezi s programom izravnave obresti (PIO) za izvozne kredite in druge posle po posebnih pooblastilih (Letno poročilo SID banka-2007, 2007, str.11).

Pri poslovanju SID-a za državni račun je komisija za pospeševanje mednarodne menjave pomemben operativen organ države, saj ob uresničevanju svojega primarnega cilja-pospeševanja izvoza skrbi, da je država oz. državni proračun izpostavljena čim manjšemu obsegu rizikov. Sodeluje pri oblikovanju zavarovalnih pogojev in limitov za posamezne države, določa pogoje in merila za regresiranje obresti za izvozne kredite ter daje soglasje k poslom financiranja, ki presegajo 5 odstotkov, in k poslom zavarovanja ter izdajanja garancij, ki presegajo 10 odstotkov vrednosti jamstvenega kapitala družbe (Letno poročilo 2001, 2001, str. 7).

V točki 2.3 bom predstavila njeni dve temeljni dejavnosti in njun pomen za slovensko gospodarstvo. S pomočjo primerjave sprememb v strukturi zavarovanj v obdobju od 1998 do 2007 bom pokazala, da SID kot IKA na trgu opravlja dopolnilno vlogo oz. nudi le storitve, ki jih zasebni sektor ni zmožen ali voljan ponuditi.

2.3 Analiza zavarovanja in financiranja izvozno-kreditnih poslov

2.3.1 Zavarovanje izvozno-kreditnih poslov

V mednarodni trgovini je zavarovanje izvoznih poslov in investicij pred komercialnimi in nekomercialnimi riziki izjemno koristen in cenjen instrument zaščite. Aktualne gospodarske in politične razmere na svetovnih trgih vplivajo na izbiro izvoznikov pred katerimi tveganji in v kolikšnem obsegu naj se zavaruje. Zavarovanje je marsikdaj pogoj za sklenitev posla, saj na trgih, kjer so kupci v močnejši poziciji in zahtevajo čim večji obseg prodaje na kredit oz. na odprt račun, je zagotavljanje take prodaje konkurenčna prednost izvoznika in velikokrat odloča o pridobitvi posla. Na novo nastajajočih se trgih pa so državne zavarovalne kapacitete tiste, ki vplivajo na pridobivanje virov financiranja za izvedbo poslov oz. na vstop na bolj tvegane trge (Falatov, 1997, str. 1-9).

Struktura izvoznih poslov pri SID izraža strukturo slovenskega izvoza, za katerega je značilna korelacija med posameznimi vrstami zavarovanj in njihovo regionalno usmerjenostjo; tako pri kratkoročnih zavarovanjih prevladujejo trgi EU in OECD, pri srednjeročnih izvoznih kreditov pa predvsem države bivše Sovjetske zveze (Rusija, Ukrajina in Kazahstan) na področju zavarovanj investicij pa so to države bivše Jugoslavije (Poslovanje SID v letu 2005, 2005, str. 22-23).

2.3.1.1 Kratkoročni zavarovalni posli

Za slovensko zunanjo trgovino je bil v preteklosti značilen majhen delež proizvajalcev opreme in drugih kapitalskih dobrin, kar se je odražalo v strukturi zavarovalnih izvoznih poslov, kjer so prevladovale predvsem potrošne in trajno potrošne dobrine, za katere je značilna prodaja v obliki kratkoročnih kreditov. Na obseg in rast le-teh za državni račun ali za lastni račun pa pomembno vplivajo zasebni pozavarovalniki, ki s pripravljenostjo za prevzem določenih vrst rizikov postavljajo mejo med nemarketabilnostjo in marketabilnostjo rizikov. Pripravljenost niha v času zaradi sprememb v rizičnosti določenih držav ali skupini držav, pri tem pa manjša gospodarstva oziroma njihove kreditne zavarovalnice težje dostopajo do globalnega zasebnega pozavarovalnega trga. Sledenje velja tako za področje splošne pripravljenosti na pozavarovanje kot tudi pogoje takega pozavarovanja. Po drugem členu ZZFMGP med nemarketabilne rizike uvrščamo » tiste rizike, ki jih v skladu z veljavnimi predpisi zaradi njihove vrste in narave, lokacije, trajanja in drugih značilnosti zasebni pozavarovalni sektor na splošno ni pripravljen ali sposoben kriti ».

Do leta 2001 je obseg zavarovanj za državni račun rasel predvsem na račun rasti kratkoročnih poslov, katerih obseg se v letu 2002 zmanjša za 25 odstotkov ob tem pa se zmanjša celoten obseg poslovanja za 20 odstotkov. Razlog, da stopnje rasti pri zavarovanju za račun države v letih 2002 do leta 2004 niso sledile stopnjam rasti skupnega obsega zavarovanj SID, je bil v občutno manjšem interesu izvoznikov za kritje političnih rizikov v razvitih državah na področju zavarovanja kratkoročnih izvoznih poslov, kateri so v preteklosti predstavljali večinski delež v njenih strukturi zavarovanj. Po drugi strani pa so od leta 2003 med zavarovanji za račun države pričela pridobivati na pomenu zavarovanja srednjeročnih poslov in investicij, kar je pomenilo pričetek spreminjanja njene strukture zavarovalnih poslov. V letu 2005 se je obseg kratkoročnih zavarovanj za državni račun glede na predhodno leto zmanjšal za 99 odstotkov zaradi prenosa tovrstnih zavarovanj na SID-Prvo kreditno zavarovalnico hkrati pa so se možnosti za tovrstna zavarovanja v bolj rizičnih državah okviru prve kreditne zavarovalnice izboljšale zaradi razmer na pozavarovalnem trgu, kar je povzročilo več kot 50 odstotni padec vseh zavarovalnih poslov za državni račun (glej [Slika 3](#)).

Število držav, za katere je možno sklepati zavarovanja za račun SID, se je v zadnjih letih močno povečalo kot rezultat povečane zmožnosti zasebnega pozavarovalnega sektorja pri kritju komercialnih rizikov v bolj rizičnih državah in zmanjšanja tveganja določenih držav zaradi vstopa le-teh v EU. Zato je bil obseg kratkoročnih zavarovanj za državni račun v minulih treh letih skromen in le-ta so bila namenjena le peščici držav, za katere izvozniki niso uspeli dobiti zavarovanja na zasebnem trgu. Zavarovanja za lastni račun so v opazovanem obdobju izkazovala nenehno rast tudi na račun trženja zavarovanja za kratkoročne domače terjatve, ki so v določenih letih presegla celo obseg rasti vseh kreditnih zavarovanj v Republiki Sloveniji.

V prihodnje bo rast obsega zavarovanja za račun države odvisna od povpraševanja po zavarovanju srednjeročnih izvoznih kreditov in izhodnih investicijah ter od dogodkov na zasebnem pozavarovalnem sektorju, ki bo določal katere rizike in v kakšnem obsegu bo prevzemal na področju kratkoročnih zavarovanj. Na obseg sklenjenih poslov za državni račun pa bo tudi v prihodnje vplivala tudi zahteva SID, da posli, ki jih refinancira, morajo biti zavarovani vsaj pred političnimi riziki.

Tabela 2 nam kaže, da je vloga države na področju zavarovalnih poslov vedno manj pomembna, kar lahko argumentiramo, da je bila njena vloga ključnega pomena za slovensko gospodarstvo v tranzicijskem obdobju in da tovrstni posli danes potekajo večinoma v režiji zasebnega zavarovalnega sektorja. Vloga države pa ostaja nepogrešljiva pri prodoru na trge držav v razvoju in na novo nastajajočih se trgih, kar zanjo pomeni spremembo v strukturi zavarovanj v smer k bolj rizičnem in manj kvalitetnem portfelju.

Rezultat poslovanja za državni račun je bil v opazovanem obdobju pozitiven z izjemo leta 1999, ko je obseg plačanih škod iz naslova srednjeročnih poslov presegel zavarovalne premije za državni račun. Na račun visokih rasti v obsegu zavarovanja srednjeročnih poslov in investicij so bile tudi zavarovalne premije najvišje v letih 2003, 2005 in 2006. Poslovanje za državni račun na področju kratkoročnih poslov je negativno od leta 2004 in vse kaže, da bi se ta trend lahko nadaljeval tudi v prihodnosti, saj se je struktura zavarovanj obrnila k bolj rizičnem portfelju na področju kratkoročnih poslov (glej [Slika 1](#)).

2.3.1.2 Srednjeročni zavarovalni posli in investicije

Zavarovanje srednjeročnih poslov in investicij pri IKA za podjetja prinašajo številne prednosti:

1. pridobitev kvalitetnega kritja, ki ga za dana posojila zahtevajo tudi banke;
2. ker je IKA na nek način vedno državni organ nastopa v razmerju do države gostiteljice pri reševanju konfliktov vedno v boljšem položaju kot ga je deležen sam investitor;
3. sklenjeni sporazumi o pozavarovanju in sozavarovanju s drugimi IKA in mednarodnimi institucijami pomenijo boljšo oceno in razpršitev tveganja ter povečanje razpoložljivega portfelja IKA za druge posle hkrati pa za podjetje pomeni povečanje možnosti za uspešno preprečevanje in reševanje investicijskih sporov, ki bi lahko nastopili ter večjo gotovost, da v primeru nastopa škodnega dogodka dobi povračilo škode (Poročilo o poslovanju SID-2003, 2003, str. 54).

Na področju srednjeročnih zavarovanj govorimo o poslih, katerih povpraševanje in njihovo kasnejšo realizacijo usmerjajo tako makroekonomske (stabilnost lokalne valute, dobra plačilna disciplina) kot politične razmere v državi uvoznici. Razmere v državi uvoznici se kažejo v manj ugodnih pogojih zavarovanj, ki izhajajo iz neugodne klasifikacije v rizične razrede ter manj konkurenčna ponudba financiranja s strani domačih finančnih institucij. Ob tem pa igra pomembno vlogo pri njihovem obsegu tudi struktura slovenskega gospodarstva, saj imamo premajhno število izvoznikov, ki bi lahko periodično zagotavljali tovrstne posle hkrati pa je priprava tovrstnih poslov zamudna in zahtevna, zaradi česar je primerjava obsega le-teh po letih praktično nemogoča.

V zadnjih letih ostaja najpomembnejši izvozni trg za srednjeročne in dolgoročne kredite Rusija, med najpomembnejše srednjeročne posle uvrščamo izvajanje investicijskih in gradbenih del v tujini, izvoz strojne opreme, transportne opreme, telekomunikacijske opreme, opremljanje hotelov, izvoz pekarske opreme in druge kapitalske opreme, izvoz kmetijske mehanizacije in nekaterih trajnih potrošnih dobrin (Letno poročilo SID banka-2007, 2007, str. 31).

V obdobju od 1998 do 2007 so bile investicije slovenskega gospodarstva usmerjene v države JV, V in S Evrope ter Rusije, kjer še vedno močno povečujejo svojo prisotnost. Tudi za izvedbo posamezne investicije so poleg denarnih sredstev za pritegnitev tujih investorjev, podjetij in bank nujno potrebne tudi ugodne politične in gospodarske razmere v državi

prejemnici investicij (Letno poročilo SID banka-2007, 2007, str.18). Hkrati pa je za države v tranziciji značilno, da se na začetku vsi napor usmerjajo v izkoriščanje priložnosti za investicijske projekte doma. Prvič po osamosvojitvi Slovenije smo večje investiranje na tujih trgih opazili v letu 2002, ko so investicije v skupnem deležu poslov za račun države predstavljale več kot 9 odstotkov vseh sklenjenih poslov. Pričetek rasti je posledica predvsem spremembe v miselnosti, ki so jo povzročili oboroženi spopadi v Makedoniji in povečana negotovost po 11. septembru 2001 zaradi česar se investitorji pričnejo zavedati, da je zavarovanje potreben strošek in da nevarnost političnih rizikov obstaja vedno in kjerkoli (Letno poročilo 2002, 2002, str. 47).

Razlog za nadaljevanje rasti obsega zavarovanih investicij je predvsem v povečanju investicijskih aktivnosti slovenskih podjetij na območju države JV, V in S Evrope ter Rusije, kjer največji delež predstavljajo investicije v finančnem, trgovskem, pa tudi proizvodnem sektorju. Na področju JV Evrope se je položaj zasebnih investorjev zaradi evro-atlanskih povezovanj držav že močno okrepil, zato morajo IKA oblikovati bolj privlačne dogovore, da bi obdržale svoj delež (Letno poročilo SID banka-2007, 2007, str.32). Možnosti za ponovitev rekordnih stopenj rasti zavarovanj investicij v letu 2002 in 2005 je verjetno malo, kljub temu pa njihov obseg v zadnjih treh letih predstavljajo v povprečju več kot 82 odstotkov vseh poslov za račun države (glej [Slika 4](#)).

2.3.2 Financiranje izvozno-kreditnih poslov

Financiranje mednarodnih gospodarskih poslov uvrščamo med temeljne dejavnosti SID banke, ki jih opravlja za lasten račun in za potrebe, katere lahko angažira lastna sredstva in varnostne rezerve ali pa se zadolžuje na tujih finančnih trgih. Zadolževanje na mednarodnih finančnih trgih s poročtvu Republike Slovenije, ki ga SID izvaja že od leta 1999, omogoča dostop do cenejših virov financiranja za potrebe spodbujanja izvoza ter zagotavlja podporo slovenskemu gospodarstvu pri razvoju in prodoru na tuje trge. Danes na mednarodnih finančnih trgih velja za prvovrstnega partnerja, ki na osnovi dobrega track recorda pridobiva ugodna posojila, ter pomembno prispeva k povečevanju zmogljivosti na področju financiranja mednarodnih poslov tako komercialnim bankam kot zasebnim podjetjem, ki se na mednarodnih finančnih trgih zadolžujejo tudi neposredno (Poročilo o poslovanju SID-2003, 2003, str. 46).

Tako kot pri zavarovanju tudi pri financiranju izvoznih poslov pokriva vse faze izvoza, saj je izvozne posle s financiranjem spremlja v fazi priprave (angl. *pre-shipment financing*) in v fazi samega izvoza (angl. *post-shipment financing*). Njene storitve pa so namenjene tako domačim podjetjem kot tujim kupcem slovenskega blaga in storitev oz. njihovim bankam. Pri tem ločimo tri načine financiranja izvoznika oz. dobavitelja: 1) refinanciranje banke, ki financira dobavitelja/izvoznika, 2) sofinanciranje s strani banke (ali druge finančne inštitucije) in SID banke ter 3) neposredno financiranje dobavitelja/izvoznika s strani SID banke (Poročilo o poslovanju SID-2003, 2003, str. 42). Pri refinanciranju kreditov se poleg zahteve po

zavarovanje vsaj pred nekomercialnimi riziki upoštevajo tudi določila OECD sporazuma. Na začetku, ko so bila sredstva za financiranje omejena, je SID sestavila seznam, katere izvoze bo refinancirala, kar je tudi pomembno vplivajo na strukturo izvoza (Poročilo o poslovanju SID-2003, 2003, str. 77).

Najpomembnejši partnerji za slovenske izvoznike trajnostnih in kapitalskih dobrin prihajajo iz držav bivše Sovjetske zveze in bivše Jugoslavije, za katere je v preteklosti veljalo oteženo pridobivanje finančnih virov pri bankah in drugih finančnih institucijah, v kolikor tovrstni posli niso imeli ustreznega zavarovanja pred komercialnimi in političnimi riziki izdanega s strani SID. Danes pa so bančni sistemi v teh državah razviti do te stopnje, da svojim najboljšim podjetjem omogočajo samostojno financiranje pod ugodnimi pogoji (Poslovanje SID v letu 2004, 2004, str. 21).

Delež financiranja poslov v ročnosti od 6 do 12 mesecev, nam kaže strukturo slovenskega izvoza, ki je bila na začetku usmerjena v izvoz potrošnih dobrin. Ta trend je trajal do leta 2002, ko se je delež financiranja dolgoročnih poslov povzpел na 46 odstotkov celotnega financiranja, kar je rezultat predvsem občutnega zmanjšanja povpraševanja slovenskih podjetij po kratkoročnih posojilih pri bankah. Povečevanje deleža financiranja dolgoročnih poslov je rezultat izvajanja ciljev naložbene politike SID in po letu 2004 ni bilo več dvoma, da je SID postala finančna inštitucija, ki je usmerjena v dolgoročno financiranje (glej [Slika 5](#)). Intenzivne dejavnosti na področju financiranja se kažejo v rasti bilančne vsote, ki se je v analiziranem obdobju povečala za več kot 200 odstotkov (glej [Slika 2](#)), in v rasti pomena financiranja za slovenski izvoz, ki je v preteklem letu predstavljal že 6% celotnega izvoza (glej [Tabela 1](#)).

SKLEP

Zunanjetrgovinska politika poleg vpliva na količino, vpliva tudi na ceno izvoznih poslov, zaradi želje po realizaciji čim večjega števila pozitivnih učinkov mednarodne menjave in izogitve negativnim posledicam (inflacija, nezaposlenost, nazadovanje ekonomske rasti, premajhni proračunski dohodki itd..) pa je predmet nenehnih sprememb (Kumar, 2007, str. 178). Iz navedenih razlogov je država motivirana za spodbujanja izvoza s subvencioniranjem zavarovanja in financiranjem poslov v okviru IKA.

Vloga slednjih je skozi različna obdobja njihovega obstoja nihala, definitivno pa so zaslužne zato, da izvoz v najbolj prizadete države v obdobjih po vojnah in finančnih krizah ni v celoti presahnil. Njihovi projekti so bili deležni tudi kritik zaradi pomanjkanja interesa za zaščito okolja, človekovih pravic, spodbujanja korupcije ter predvsem očitkov, da zagotavljajo napredek multinacionalkam na račun prenosa tveganja in izgub na davkoplačevalce, zato jih lahko vidimo tudi kot orodje za vzdrževanje nacionalnih šampionov (Godzimer, 2003, str. 3). Ne glede na vse kritike in deljena stališča o njihovi koristnosti pa se jim države ne odpovedujejo oz. jih ne ukinjajo temveč so v času spremenile njihov obseg storitev oz. so privatizirale posamezne segmente njihovega poslovanja ter so jih s tem naredile bolj

komplementarne zasebnemu sektorju. Njihov dolgoročni cilj v prihodnje bo tako uporaba pridobljenih znanj za podporo trajnostnemu razvoju in delovanje v skladu s nacionalno razvojno politiko ne glede na državo, v kateri bodo podpirale projekte.

Njihov namen že od ustanovitve ni bil podpora klasičnemu reeksportu, zato so financirale in zavarovale le posle, ki so vsebovali predpisan odstotek domače komponente. Na ta način se namreč spodbuja razvoj domače industrije. Ta kot posledica procesa globalizacije, ko imamo danes na svetu le malo proizvodov, ki se od začetka pa do konca proizvajajo v eni sami državi, terja spremembo definicije domačega proizvoda. Slednja sprememba je ena izmed treh načinov, kako je trend ekonomske učinkovitosti vplival na delovanje IKA, drugi način pomeni povečanje obsega predvsem nekomercialnih tveganj pri zavarovanju in financiranju tovrstnih poslov, tretji pa je zaradi preselitve posameznih faz proizvodnje v tretje države povečal gradnjo infrastrukture le-teh državah.

Zato je danes večina IKA razpeta med tem ali naj obdrži svojo tradicionalno vlogo, ki je sicer dobro varovana ali naj se preoblikuje v globalnega ponudnika finančnih storitev. Pri poslovanju med državami članicami OECD mnoga podjetja več ne uporabljajo klasičnih zavarovanj iz razlogov kot so: stabilen ekonomski in politični sistem, dobri dolgoročni odnosi z dolžniki, uporaba izvozno-kreditnega zavarovanja je tako zamenljiva z uporabo faktoringa in njene klasične storitve niso več nepogrešljive (Koning, 2003, str. 62). Zato za zagotovitev pomembnejše vloge na trgu morajo dolgoročno prevzeti vlogo globalnega ponudnika finančnih storitev. Iz teh razlogov je za njih nujno vključevanje v sodobne mehanizme za prenos tveganj (angl. *alternative risk transfers mechanisms*) preko katerih pridobivajo zavarovalno kritje za transakcije na kapitalskem trgu, kot so izdaja dolžniških in drugih vrednostnih papirjev, drugih finančnih instrumentov in listninjenje (angl. *securitization*) določenih terjatev in drugega premoženja oziroma po možnostih omogoča tudi prenos rizikov prevzetih v zavarovanje na kapitalski trg, na primer preko z zavarovanjem povezanimi vrednostnimi papirji in drugimi instrumenti. Pri tem je pomembno izpostaviti, da tovrstnim spremembam v ponudbi IKA še ne sledijo spremembe Sporazuma (Predlog Zakona o ZMGP, 2003, str. 11).

Na primeru SID lahko vidimo, da je bila njena vloga ključnega pomena za uspešno izvedbo prehoda iz planskega v tržno gospodarstvo, v prihodnje pa ostaja nepogrešljiva pri prodoru na trge držav v razvoju in na novo nastajajočih se trgih oz. tam, kjer zasebni sektor še ni dovolj močan, da bi prevzel vsa tveganja. Slovenska izvozna družba se je odločila in sprejela izziv, saj od 1.1.2007 deluje kot banka in tako se danes uveljavlja predvsem kot finančna institucija, svetovni trendi pa samo potrjujejo pravilnost njene izbire.

LITERATURA IN VIRI

1. Ascari, R. (2007, februar). Is Export Credit Agency A Misnomer? The ECA Response To A Changing World. *Wpsacen Working paper 02*. Najdeno 30.05.2008 na spletnem naslovu <http://www.sace.it/GruppoSACE/export/sites/default/download/wpsacen02.pdf>
2. Barovick, R. (2004, november). Export Finance Companies Are now Filling A Gap. *World Trade*. Najdeno 01.08.2008 na spletnem naslovu http://www.worldtrademag.com/Articles/Trade_general/5e0a1e36d9af7010VgnVCM100000f932a8c0
3. *Berne Union 2008*. (2008). London: Berne Union.
4. Broek, M., Peperkamp, M.& Slijper, F. (2007). European Export Credit Agencies and the Financing of Arms Trade. *A report by European Network Against Arms Trade 2007*. Najdeno 31.3.2008 na spletnem naslovu <http://www.enaat.org/publications/ECA-ArmsTrade.pdf>
5. Drummond, P.F.N. (1997). *Recent Export Credit Market Developments*.b.k.: International Monetary Fund.
6. *Estimating the economic cost of ECGD*. Najdeno 12.04.2008 na spletnem naslovu <http://www.berr.gov.uk/files/file16384.pdf>
7. Eklöf, G. (2006). *No development guaranteed – Nordic Export Credit Agencies and Development Policy*. Stockholm: Swedish Society for Nature Conservation.
8. *The Export Credits Arrangement 1978-2008. Achievements and Challenges- Continued!*. OECD. Najdeno 30.05.2008 na spletnem naslovu <http://www.oecd.org/dataoecd/17/24/40594872.pdf>
9. Falatov, P. (1997). *Plačila v mednarodnem poslovanju: plačilna tveganja, inkaso posel, menica, ček*. Ljubljana: CISEF- Center za strokovno izpolnjevanje in svetovalno dejavnost Ekonomske fakultete.
10. Fleisig, H.& Hill, C. (1984). *The Benefits and Costs of Official Export Credit Programs of Industrialized Countries*.Washington: The International Bank for Reconstruction.
11. Goldzimer, A. (2003). Worse Than the World Bank? Export Credit Agencies-The secret Engine of Globalization. *Backrounder*, 9 (1). Najdeno 30.05.2008 na spletnem naslovu <http://www.foodfirst.org/pubs/backgrdrs/2003/w03v9n1.pdf>
12. Harmon, J., Maurer, C., Sohn, J.& Carbonell, T. (2005). *Divering Paths What future for export credit agencies in development finance?* Washington: World Resources Institute.
13. Hawley, S.(2003, junij). Turning a Blind Eye: Corruption and the UK Export Credits Guarantee Department. *The Corner house*. Najdeno 13.04.2008 na spletnem naslovu <http://www.thecornerhouse.org.uk/pdf/document/correcgd.pdf>
14. *Izvoz in uvoz po kontinentih in državah, Slovenija, letno. (Statistični urad Republike Slovenije)*. Najdeno na 1.08.2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2401705S&ti=Izvoz+in+uvoz+po+kontinentih+in+drzavah+Slovenija+letno&path=../Database/Ekonomsko/24_zunanja_trgovina/24017_i_zvoz_uvoz_bлага/&lang=2

15. Jackson, J.K. (2005, 8. november) The Berne Union: An Overview. *CRS Report for Congress*. Najdeno 1.08.2008 na spletnem naslovu http://digital.library.unt.edu/govdocs/crs//data/2005/upl-meta-crs-7965/RS22319_2005Nov08.pdf
16. Jaklič, M. (1999). *Poslovno okolje podjetja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
17. Jus Miran (2005). Nemarketabilni riziki in javnofinančna vzdržnost izpostavljenosti IKA (1). *Bančni Vestnik*, 54(4), 20-23.
18. Kenda, V. (2001). *Mednarodno poslovanje*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
19. *Key reforms needed for Export Credit Agencies*. Najdeno 13.04.2008 na spletnem naslovu <http://www.fern.org/pubs/ngostats/ECAdemands2.pdf>
20. Koning, R.H. (2003). *Insurability of export credit risks*. Groningen: Faculty of Economics.
21. Kumar, A. (2007). *Mednarodna ekonomika*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
22. *Letno poročilo 2001*. (2001). Ljubljana: Slovenska izvozna družba.
23. *Poslovanje SID v letu 2002*. (2002). Ljubljana: Slovenska izvozna družba.
24. *Poslovanje SID v letu 2003*. (2003). Ljubljana: Slovenska izvozna družba.
25. *Poslovanje SID v letu 2004*. (2004). Ljubljana: Slovenska izvozna družba.
26. *Poslovanje SID v letu 2005*. (2005). Ljubljana: Slovenska izvozna družba.
27. *Letno poročilo SID banka- 2006*. (2006). Ljubljana: Slovenska izvozna in razvojna banka.
28. *Letno poročilo SID banka- 2007*. (2007). Ljubljana: Slovenska izvozna in razvojna banka.
29. Moser, C., Nestmann, T.& Wedow, M. (2006). Political risk and export promotion Evidence from Germany. *Deutsche Bank Research*. Najdeno 30.04.2008 na spletnem naslovu http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_ENPROD/PROD000000000204668.pdf
30. *Officially Supported Export Credits and Small Exporters*. Najdeno 21.04.2008 na spletnem naslovu <http://www.oecd.org/dataoecd/62/8/2634848.pdf>
31. *Poročilo o politiki konkurence za leto 2005*. (2007). Luxembourg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti
32. *Predlog Zakona o zavarovanju in financiranju mednarodnih gospodarskih poslov*. (2003). Najdeno 30.04.2008 na spletnem naslovu [http://193.2.236.95/dato3.nsf/OC/030917181431C/\\$file/36v3a.doc](http://193.2.236.95/dato3.nsf/OC/030917181431C/$file/36v3a.doc)
33. *Report highlights Finnvera`s benefits to Finnish economy*. Najdeno 12.04.2008 na spletnem naslovu <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=32&did=1030143031&SrchMode=1&sid=1&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1168855392&clientId=16601&cfc=1#fulltext#fulltext>
34. Seck, S.L. (2006, maj). The Legal Obligations with Respect to Human Rights and Export Credit Agencies. *9-th Informal Consultation between the OECD Working Party on Export and Credit Guarantees and Civil Society Organisations*. Najdeno 21.04.2008 na spletnem naslovu <http://www.halifaxinitiative.org/updir/ECAHRlegalFINAL.pdf>

35. Sporočilo komisije državam članicam o spremembi sporočila po členu 93(1) Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti o uporabi členov 92 in 93 Pogodbe za kratkoročno zavarovanje izvoznih kreditov (2001). *Uradni list Evropske unije* (C217/02, 2.8.2001)
36. Stephens, M. (1998). *Export Credit Agencies, Trade Finance, and South East Asia*. b.k.: International Monetary Fund.
37. Stephens, M. (1999). *The Changing Role of Export Credit Agencies*. Washington: International Monetary Fund.
38. *Striving with diversity*. Najdeno 27.03.2008 na spletnem naslovu <http://www.unistrat.com/IMG/pdf/tradefin.pdf>
39. *Vlada sprejela predlog Zakona o slovenski izvozni in razvojni banki*. Najdeno 25.09.2008 na spletnem naslovu http://www.mf.gov.si/slov/mediji/2008/2008-05-08_2.htm
40. Zakon o zavarovanju in financiranju mednarodnih gospodarskih poslov. (2004). Uradni list RS.(Št. 2 /2004 , 15.1.2004).
41. Zelikow, D.M. (2001). Export Credit Agencies in the Capital Markets. V G.C. Haufbauer & R.M. Rodriguez (ur.), *The Ex-Im Bank in the 21st Century: A New Approach?* (str. 209-215). Washington: Institute for International Economics.

PRILOGE

1. Poslovna skupina SID

SID banka danes deluje kot nosilna družba SID skupine, ki jo poleg SID-Prve kreditne zavarovalnice d.d. tvorijo še:

1. Prvi faktor d.o.o., ki se ukvarja s odkupom kratkoročnih trgovinskih terjatev pred njihovo zapadlostjo ne glede na to ali so nastale doma ali v tujini, ter na ta način omogoča podjetjem, da na enostaven način pridobijo sredstva, ki jih potrebujejo za svoje poslovanje.
2. Pro kolektor, družba za izterjavo d.o.o., ki je specializirana za izvensodno izterjavo zapadlih terjatev za potrebe SID hkrati pa v izterjavo prevzema tudi primere drugih strank, ki niso zavarovanci SID ter opravlja tudi zastopanje v sodnih postopkih ter posreduje bonitetne informacije.
3. Center za mednarodno sodelovanje in razvoj, kjer SID nastopa kot soustanoviteljica (Letno poročilo SID banka- 2007, 2007, str.13).

V skladu s sprejetimi mednarodnimi in notranje pravnimi predpisi, ki so zahtevali postopen umik države oz. državnih pomoči s področja marketabilnih poslov, je z letom 2005 pričela svoje poslovanje specializirana kreditna zavarovalnica, SID-Prva kreditna zavarovalnica d.d., Ljubljana, ki jo je iz oddelka za zavarovanje terjatev ustanovila SID, ki je tudi njen 100 % lastnik. V statutu opredeljena dejavnost družbe je sklepanje in izvrševanje poslov premoženjskega zavarovanja v zavarovalnih vrstah kreditnih in kavcijskih zavarovanj, ki jih opravlja v svojem imenu in za svoj račun. Zaradi česar mora obvladovati svoja tveganja s primernimi pozavarovalnimi aranžmaji pri prvovrstnih tujih in domačih pozavarovateljih, s previdnim in zadostnim oblikovanjem rezervacij iz zavarovalnih pogodb, varnim nalaganjem kritnega premoženja ter zagotavljanjem kapitalske ustreznosti (Poslovanje SID v letu 2005, 2005, str. 5). Njena praksa je, da izvoznikom v okviru letnih pogodb dodeljuje kreditni limit ter na ta način zavaruje vse njihove kratkoročne terjatve, ki bodo nastale iz naslova prodaje na odprt račun doma in v tujini.

SID svoje osnovne storitve (zavarovanja in financiranja poslov ter izdaje garancij) odlično dopolnjuje s pravnim in poslovnim svetovanjem, odkupom terjatev ter izterjavo dolgov, kar jo tako na domačem kot mednarodnem na trgu še boljše potrjuje kot enovito agencijo. Obseg storitev in finančnih produktov, katere nenehno razvija in prilagaja uporabnikom, zagotavljajo gospodarskim subjektom potrebno ekonomsko varnost in krepijo njihovo konkurenčnost na domačih in tujih trgih ter pospešujejo mednarodno menjavo (Poročilo o poslovanju SID, 2003, str. 4).

Zaradi združitve bančnih in zavarovalnih poslov ter spremljajočih dejavnosti v okviru ene poslovne skupine nadzor nad njenim poslovanjem opravlja več institucij; tako nadzor nad bančnim delom poslovanja SID opravlja Banka Slovenije (BS), nadzor nad opravljanjem zavarovalnih poslov družbe za njen lasten račun pa izvaja Agencija za zavarovalni nadzor (AZN), SID in izvajanje Zakona o zavarovanju in financiranju mednarodnih gospodarskih poslov pa nadzira tudi Ministrstvo za finance.

Njen dolgoročni cilj je preobrazba v osrednjo javno finančno inštitucijo, ki bo v svoji ponudbi ohranila financiranje mednarodnega gospodarskega sodelovanja, kjer bo še naprej kot pooblaščenca izvožno-kreditna agencija nudila zavarovanja pred nemarketabilnimi tveganji pri izvoznih poslih. V naslednjih letih pa bo SID svoje napore usmerjala predvsem: 1) v sodelovanje s komercialnimi bankami in ostalimi finančnimi inštitucijami v skrbi za nenehno izboljševanje pogojev financiranja in zavarovanja za slovensko gospodarstvo, 2) v razvoj dolgoročnega financiranja slovenskih izvoznikov s poudarkom na financiranju priprav za izvedbo poslov, 3) v posebne programe za financiranje in zavarovanje poslov malih in srednjih velikih podjetij ter 4) v uvajanje novih oblik financiranja, ki bodo prilagojeni potrebam slovenskih bank in podjetij, ter bodo omogočile učinkovitejše razvojne in izvozne aktivnosti (Letno poročilo SID banka- 2007, 2007, str. 21).

2. Tabeli

Tabela 1: Primerjava stanja financiranja SID glede na slovenski izvoz v obdobju 2001-2007

Leto	Stanje financiranja na 31.12 v mio EUR	Izvoz po letih v mio EUR	Pokritost izvoza v %
2001	228,80	10.346,78	2%
2002	319,63	10.962,01	3%
2003	412,35	1.284,96	4%
2004	499,70	12.783,09	4%
2005	611,08	14.397,05	4%
2006	756,97	16.757,17	5%
2007	1.164,40	19.385,16	6%

Vir: Izvoz in uvoz po kontinentih in državah, Slovenija, letno. Statistični urad Republike Slovenije.

Letno poročilo SID banka –2007, 2007, str. 24.

Letno poročilo SID banka-2006, 2006, str. 19.

Poslovanje SID v letu 2004, 2004, str. 25.

Tabela 2: Primerjava obsega zavarovanja za državni račun v mio EUR glede na slovenski izvoz v obdobju 2002-2007

Leto	Obseg zavarovanja za državni račun v mio eur	Izvoz po letih v mio eur	Pokritosti izvoza v %
2001	936,3	10.346,78	9%
2002	748,8	10.962,01	7%
2003	807,6	11.284,96	7%
2004	810	12.783,09	6%
2005	388,7	14.397,05	3%
2006	402,2	16.757,17	2%
2007	530,2	19.385,16	3%

Vir: Letno poročilo SID banka –2007, 2007, str. 30.

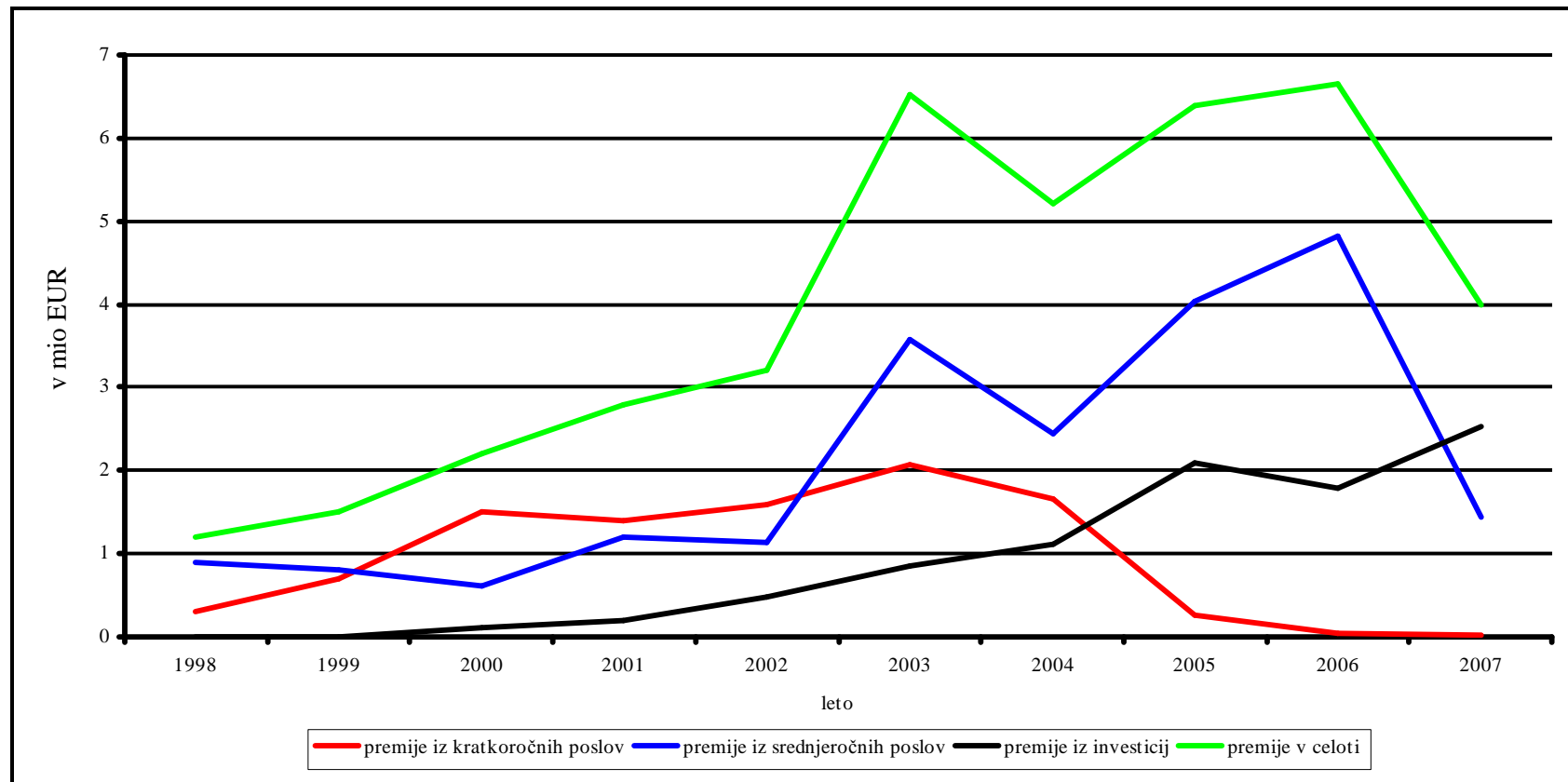
Letno poročilo SID banka-2006, 2006, str. 26.

Poslovanje SID v letu 2005, 2005, str. 25.

Izvoz in uvoz po kontinentih in državah, Slovenija, letno. Statistični urad Republike Slovenije.

3. Slike

Slika 1: Gibanje fakturiranih premij glede na sklenjeno vrsto zavarovanja pri poslovanju za državni račun v obdobju 1998-2007

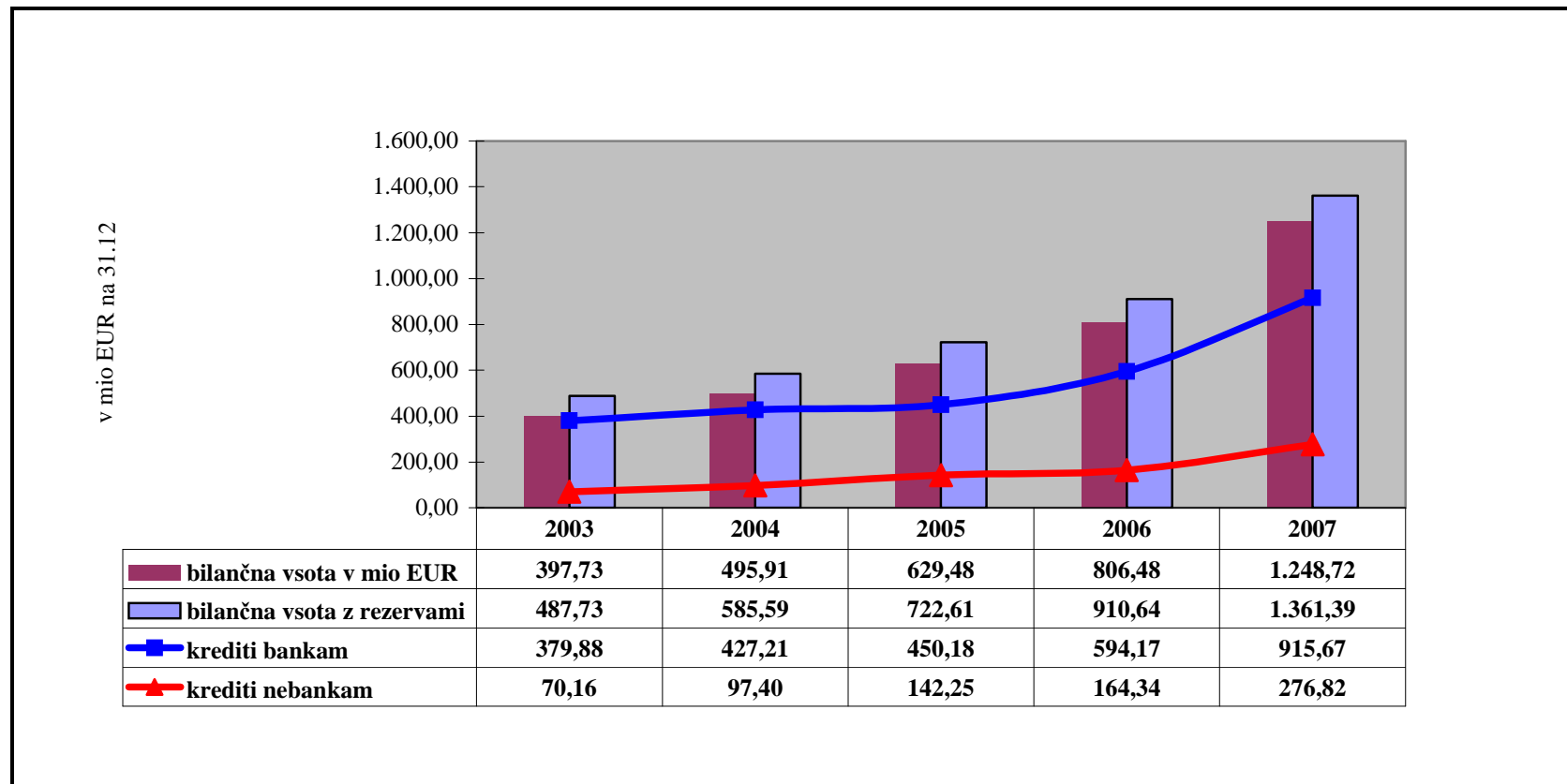

Vir: Letno poročilo SID banka-2007, 2007, str. 31.

Poslovanje SID v letu 2005, 2005, str. 21-22.

Poslovanje SID v letu 2002, 2002, str. 53.

Slika 2: Gibanje bilančne vsote in obsega financiranja glede na prejemnika finančnih sredstev v obdobju 2003-2007

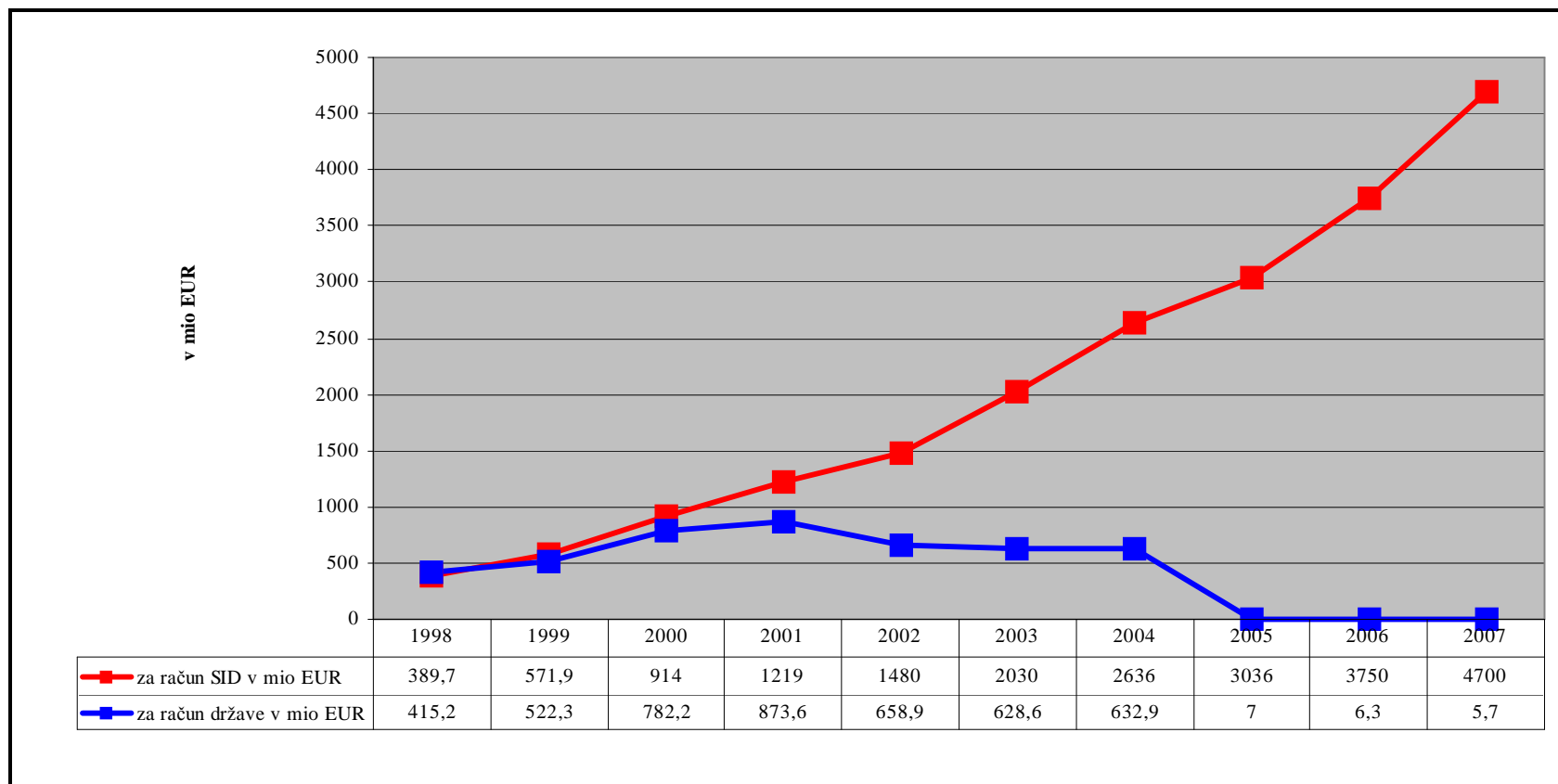

Vir: Poslovanje SID v letu 2005, 2005, str. 13-14.

Letno poročilo SID banka-2006, 2006, str. 18.

Letno poročilo SID banka –2007, 2007, str. 23.

Slika 3: Gibanje kratkoročnih zavarovalnih poslov v obdobju 1998-2007

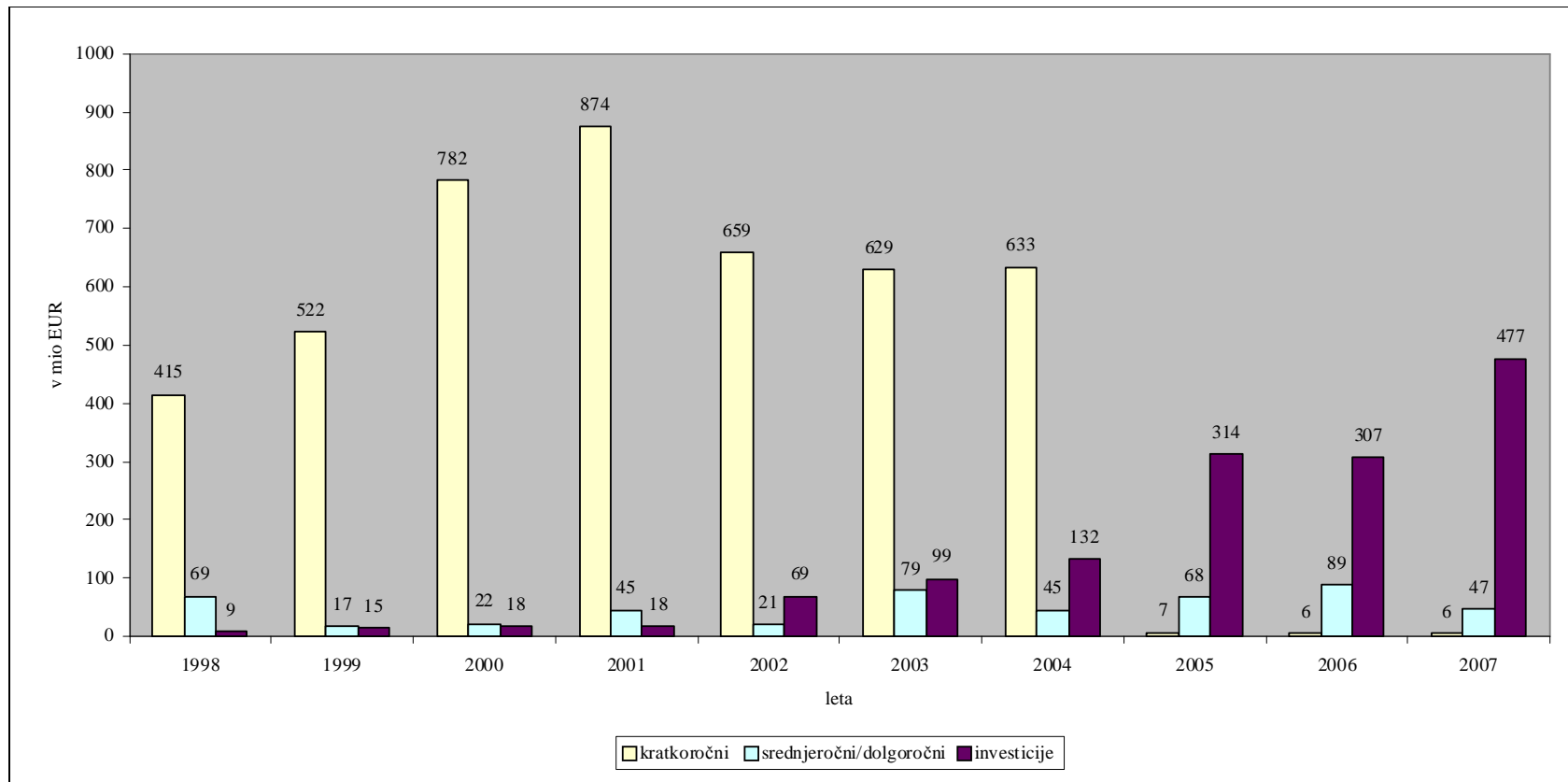
Vir: Letno poročilo SID banka –2007, 2007, str. 31 in str. 47.

Letno poročilo SID banka-2006, 2006, str. 27 in str. 42.

Poslovanje SID v letu 2005, 2005, str. 9 in str. 21.

Poročilo o poslovanju SID-2003, 2003, str. 30 in str. 41.

Slika 4: Prikaz strukture zavarovanj za državni račun v obdobju 1998-2007

Vir: Letno poročilo SID banka-2007, 2007, str. 31.

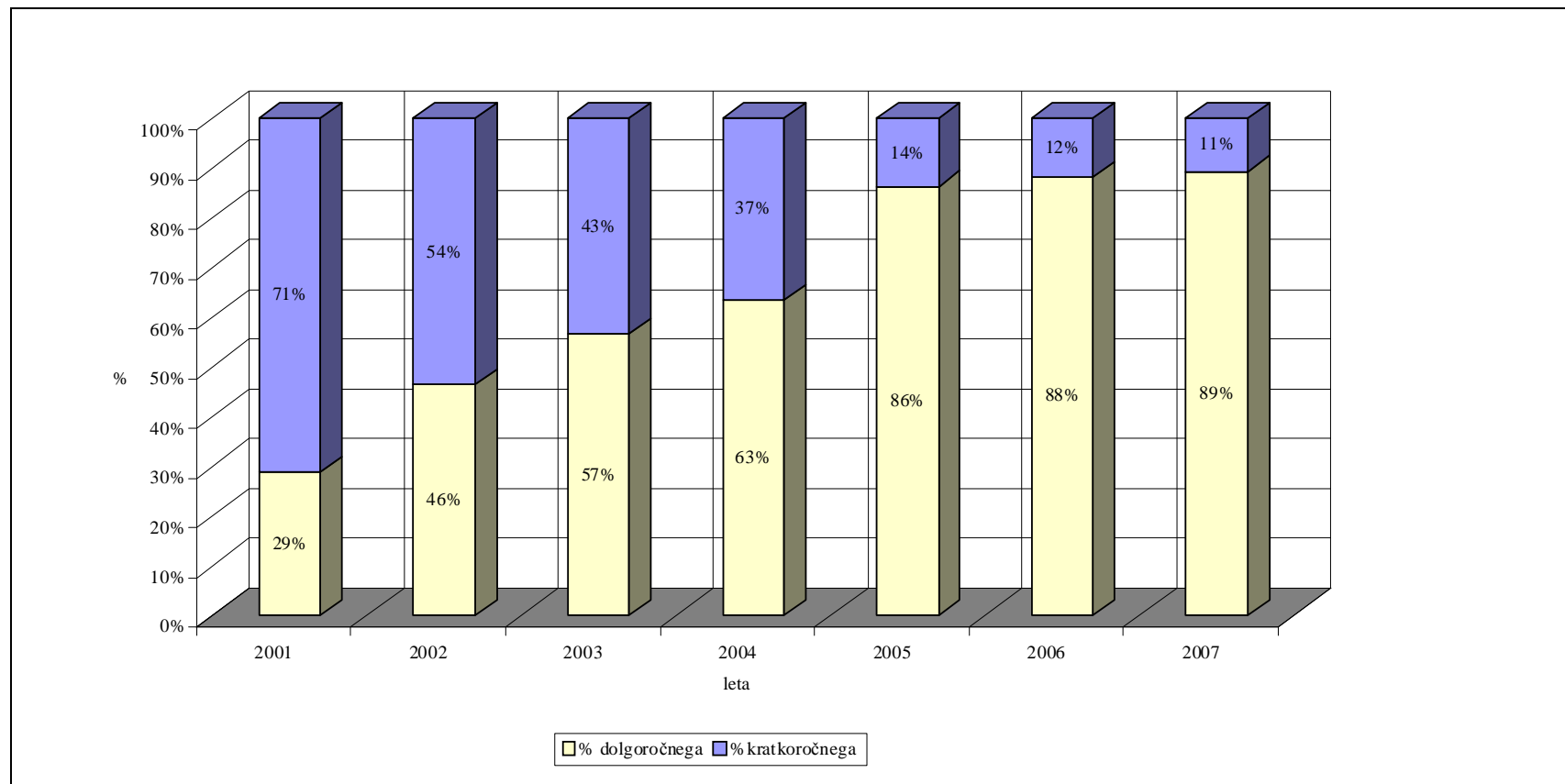
Letno poročilo SID banka-2006, 2006, str. 27.

Poslovanje SID v letu 2005, 2005, str. 21-22.

Poslovanje SID v letu 2004, 2004, str. 20.

Poročilo o poslovanju SID-2003, 2003, str. 41.

Slika 5: Prikaz strukture financiranja po ročnosti v obdobju 2001-2007

Vir: Letno poročilo SID banka –2007, 2007, str. 25.
Letno poročilo SID banka-2006, 2006, str. 27 in str. 20.
Poslovanje SID v letu 2005, 2005, str. 9 in str. 16.
Poročilo o poslovanju SID-2003, 2003, str. 30 in str. 43.